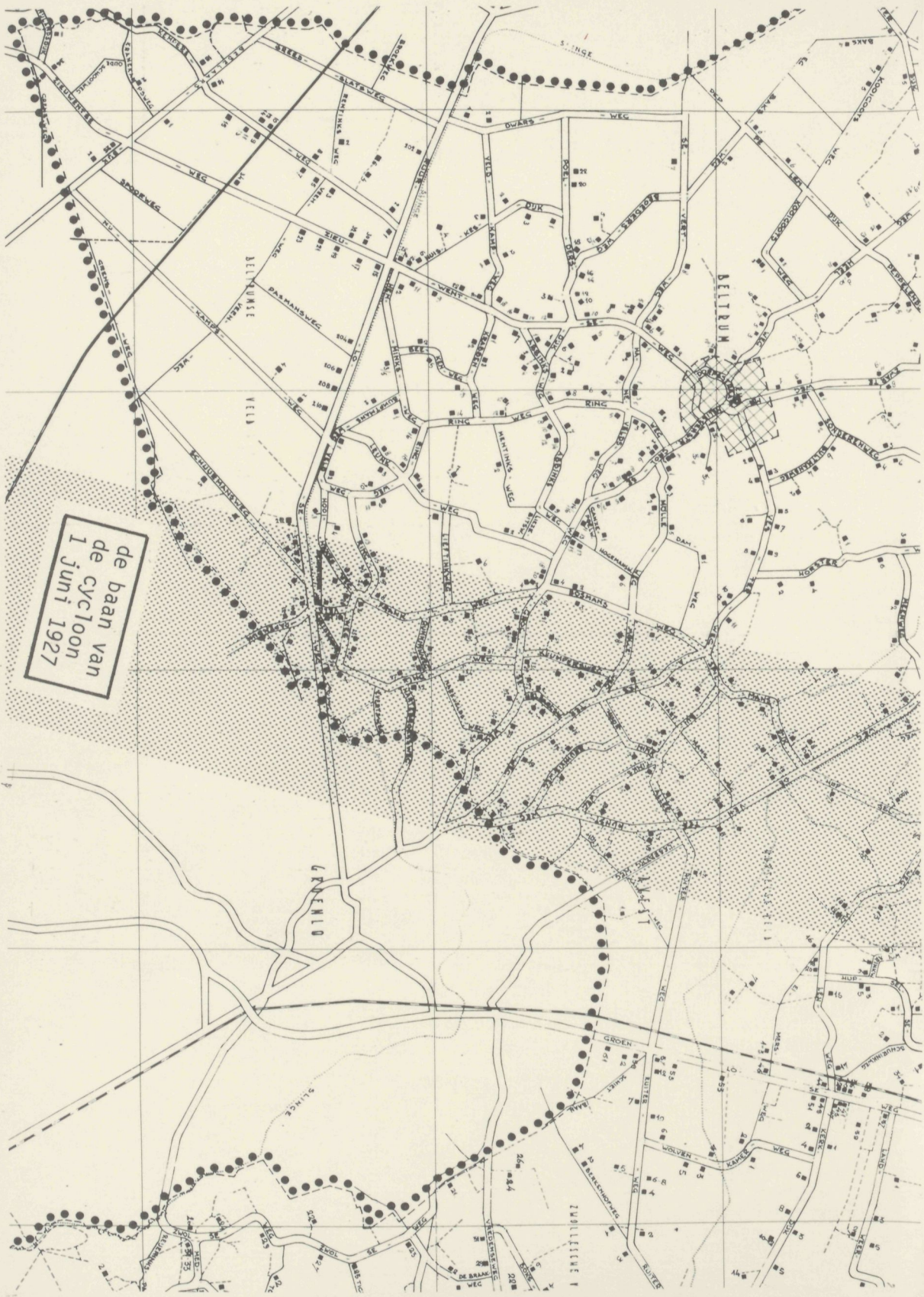

De cycloon van 1 juni 1927

de baan van
de cycloon
1 juni 1927

INGEKOMEN - 8 SEP. 1987

De cycloon van 1 juni 1927

De cycloon van 1 juni 1927

Thema nummer
2e jaargang no. 6/7

1987

INHOUD VAN DIT NUMMER

Verantwoording	door	blz. 4
Inleiding	B. H. M. te Vaarwerk	blz. 5
De baan van de cycloon	J. Baake	blz. 7
Wat ooggetuigen zich herinneren		blz. 19
De ramp in de pers		blz. 37
Eerste hulp en maatregelen		blz. 47
De hulporganisaties		blz. 56
Nationaal Streeklucht Stroomgebied 1927		blz. 57
Provinciaal Stroomgebied		blz. 58
Uitvoerend Comité		blz. 68
Het Comité	Met bijdragen van:	blz. 68
	H. Dute	
	J. Nijman	
De Standsorganisaties	J. J. M. Olminkhof	blz. 69
De wederopbouw	H. G. Schepers	blz. 73
	E. H. Wesselink	
Bijlagen	Th. A. Zieverink	blz. 89

INGEKOMEN - 8 SEP. 1987

De cycloon van 1 juni 1927

door

E. H. M. de Vries

J. B. de Vries

AUGUSTUS 1987
THEMANUMMER I

De cycloon van 1 juni 1927

Thema nummer

2e jaargang no. 6/7

1987

INHOUD VAN DIT NUMMER

Verantwoording	blz. 4
Inleiding	blz. 5
De baan van de cycloon	blz. 7
Wat ooggetuigen zich herinneren	blz. 19
De ramp in de pers	blz. 37
Eerste hulp en maatregelen	blz. 47
De hulporganisaties	blz. 56
Nationaal Steuncomité Stormramp 1927	blz. 57
Provinciaal Steuncomité	blz. 58
Uitvoerend Comité	blz. 59
Het Comité tot leiding van de steunactie	blz. 63
De Standsorganisaties	blz. 69
De wederopbouw	blz. 73
Bijlagen	blz. 89

Verantwoording

BRONNEN EN LITERATUUR :

Gemeentearchief van Eibergen, *Oud Archief*, doos no. 70.

Archief van de Stichting Museum De Scheper.

Volksfeest Voor-Beltrum, *Collectie foto's met bijschriften* (n.a.v. expositie over de stormramp in 1977). Met dank aan de heren T. Walterbos en Th. Zieverink.

Stormrampmuseum Borculo.

Algemeen verslag van het Nationaal Steuncomité Stormramp 1 juni 1927. (Bijlagen II en III) Met dank aan de Historische Kring Neede, in de persoon van de Hr. H. Niessink.

Hemel en Dampkring. Orgaan van de Nederlandsche Vereeniging voor weer- en sterrenkunde, 25e jaargang, nrs. 7 en 8 (juli/augustus 1927).

Gelderland in Woord en Beeld. Speciaal Nummer: De Stormramp 1927. Met dank aan de heer J. Tragter te Eibergen.

De overige geciteerde kranten en tijdschriften bevinden zich in bovengenoemde archieven.

FOTOMATERIAAL :

Dhr. B. Baak, te Haarlo, mevr. J.B.Th. te Bogt- Zeggelink te Beltrum, dhr. W. Heinen te Lochem, K.L.M. Aerocarto te Schiphol, dhr. F.J. de Leeuw te Eibergen, fam. Saaltink te Hupsel, fam. Scharpert te Hupsel, Stormrampmuseum te Borculo, dhr. T. Walterbos te Beltrum, en dhr. Th. Zieverink te Voor-Beltrum.

VERSLAGEN VAN OOGGETUIGEN :

Dhr. D. Brinke in Voor-Beltrum, Dhr. H.Baak te Utrecht, mevr. R. Drenten- Deurnink te Eibergen, dhr. B. Himmelberg te Eibergen, mevr. J. Odink- Wormmeester te Eibergen, mevr. D. Nieuwenhuis- Endeman in Olden-Eibergen, dhr. H. Spiekker in Voor-Beltrum, dhr. H. Stoteler in Avest, dhr. J.Wennink in Mallum en dhr. J. Wilderink in Olden-Eibergen.

MET BIJDRAGEN VAN :

Dhr. H. Dute, dhr. J. Nijman, dhr. J.J.M. Olminkhof, dhr. H. G. Schepers, dhr. E.H. Wesselink en dhr. Th. Zieverink.

De eindredactie was in handen van B. te Vaarwerk en J. Baake.

Wij danken iedereen die in welke vorm dan ook een bijdrage heeft geleverd aan ons eerste themanummer.

Inleiding

Woensdagmiddag 1 juni 1927 werden delen van de Achterhoek en Twente voor de tweede maal binnen twee jaar getroffen door een windhoos. Weer richtte de stormramp enorme schade aan, maar deze keer waren er meer slachtoffers te betreuren dan tijdens de stormramp van Borculo op 10 augustus 1925.

Zonder twijfel behoorde de gemeente Eibergen tot de zwaarst getroffen gemeenten. De cycloon richtte met name grote schade aan in de buurtschappen Voor-Beltrum en Avest. Hier vielen 6 van de 7 Eibergse slachtoffers. Minder bekend is, dat ook Hupsel en Olden Eibergen zware schade opliepen tijdens deze cycloon.

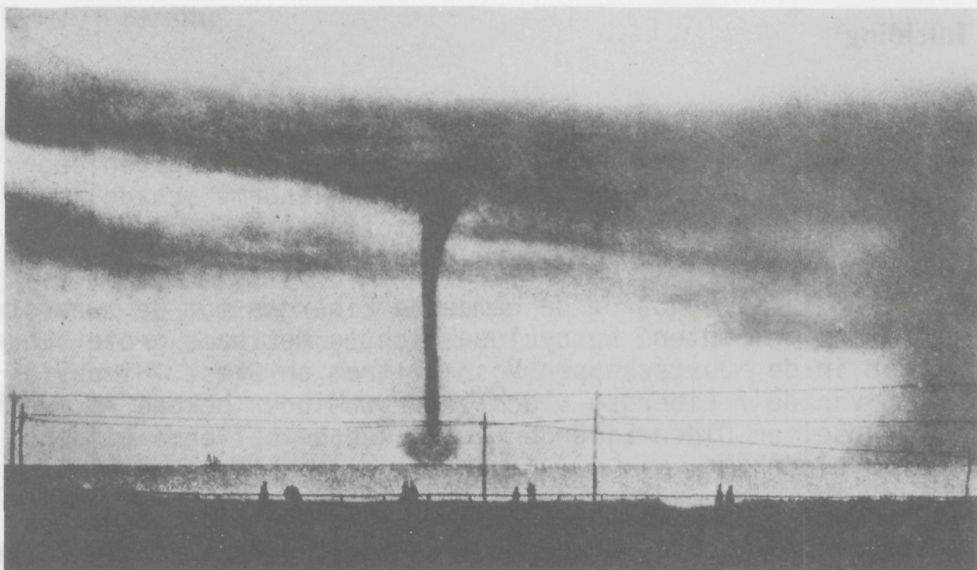
Toch heeft de stormramp van 1 juni 1927 nooit die aandacht gekregen, die Borculo twee jaar eerder ten deel viel. Wie er naslagwerken en handboeken op nazoeft, zal in het rijtje cyclonen die ons land troffen, maar zelden de cycloon van 1 juni 1927 aantreffen. Ook in de junidagen van 1927 werd dat al gevoeld, want alras bleek de financiële steun tegen te vallen. In feite was "onze" cycloon een stil gebeuren, dat aanvankelijk niet erg aansloeg bij liefdadig Nederland, maar ook, omdat hij zo snel in het vergeetboek belandde.

Ruim 60 jaar na dato wil de Historische Kring Eibergen zijn eerste themanummer wijden aan deze "stille" stormramp. Met het voortspoeden der tijd zullen de herinneringen aan de stormramp vervagen en zal er niemand meer zijn die er nog van verhalen kan.

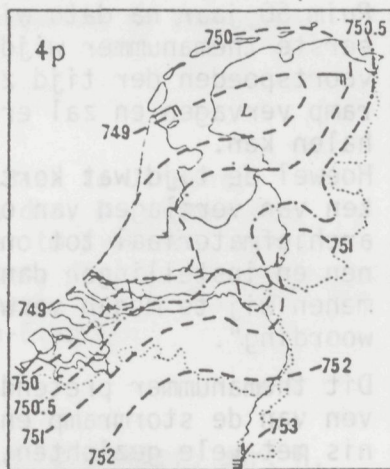
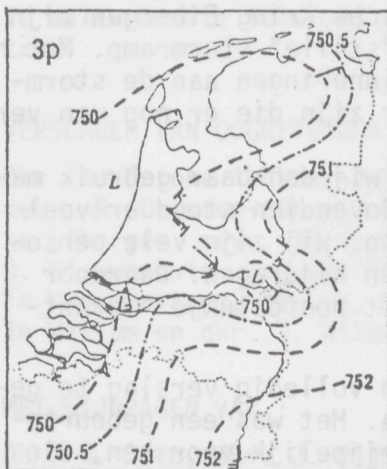
Hoewel de tijd wat kort was, konden wij dankbaar gebruik maken van verslagen van ooggetuigen. Bovendien stond er veel archiefmateriaal tot onze beschikking. Wij zijn vele personen en instellingen dankbaar voor hun bijdragen. Daarvoor menen wij te mogen verwijzen naar het hoofdstukje "Verantwoording".

Dit themanummer pretendeert niet een volledig verslag te geven van de stormramp en de tijd erna. Het was een gebeurtenis met vele gezichten, bijna onbegrijpelijk voor hen, die de cycloon niet hebben meegemaakt.

We hebben gepoogd een aantal facetten aan te stippen die zo kenmerkend waren voor onze stormramp in vergelijking met de stormramp van Borculo in 1925. Dit alles met het doel om de gebeurtenissen op en na 1 juni 1927 op schrift vast te leggen en aan de vergetelheid te ontrukken.

Een opname van een hoos in de Verenigde Staten. Daar spreekt men van een "tornado". Duidelijk is te zien, hoe de slurf voortkomt uit een onweerswolk. Iets dergelijks moet er op 1 juni 1927 ook bij ons te zien zijn geweest. (bron: "De Ramp in het Oosten van Nederland ten gevolge van den windhoos op 10 augustus 1925").

De situatie om 15.00 en 16.00 uur. Om 3 uur lag het gebiedje met lage luchtdruk nog bij Arnhem (L 750 mm. kwikdruk = + 1000 millibar). Om 4 uur was het nog terug te vinden als een scherpe bocht in de lijn van 750.5 mm. kwikdruk. De luchtdruk was inmiddels oplopen en daarmee nam de kracht van de cycloon af. De lijnen verbinden gebieden met gelijke luchtdruk.

De baan van de cycloon

Woensdag 1 juni 1927 begon als een mooie zomerse dag. Eén van de weinige warme dagen tot dan toe. Het voorjaar was nat en koud geweest, doch de meimaand had een en ander goedge maakt. Met vertrouwen zag men de zomer tegemoet. Maar op 1 juni volgde een terugslag, en wat voor een!

In de namiddag van die dag werd het broeierig, ideaal voor het ontstaan van onweer. Dat gebeurde ook: zo'n 10 tot 20 minuten vóór de cycloon trok een onweer over. In het algemeen vormen onweren een teken van onstabiel weer en dat was een voorwaarde voor het ontstaan van de cycloon, korte tijd later.

Gelukkig ontwikkelt zich niet ieder onweer tot een cycloon, daarvoor moet de weerssituatie wel zeer extreem zijn. Dat moet het geval geweest zijn in de namiddag van die eerste juni.

In het tijdschrift *Hemel en Dampkring* van juli 1927 is een verslag te lezen van hetgeen W.K. Post uit Amsterdam op de bewuste dag zag, toen hij van Eibergen naar Haarlo wilde rijden. Op de Eibergse Es gekomen (toen nog praktisch onbebouwd) zag hij aan de horizon een onheilspellende wolk. Het was een afhangende wolk, die volgens een schetsje vrij stomp trechtervormig was. De wolk was niet scherp belijnd en eindigde in een veel ijler kolom:

"Toen de wolk nader kwam, zag men in het onderste gedeelte de draaiing zeer, zeer duidelijk van links naar rechts. Vlak bij zijnde zag men nog duidelijk de daarin aanwezige wolkjes den cirkelgang maken. Om de wolk zag men donkere voorwerpen rondslingeren. Ze maakten op afstand den indruk van groote zwarte vogels. (...)

Links van ons, dus ten Z. van den weg Eibergen - Haarlo, lag een boerderij, die na afloop der bui voor een groot deel van pannen beroofd was. Hoe ze verdwenen heb ik niet gezien. M'n aandacht was gespannen bij de wolk, of we er buiten bleven of niet. Op een 50 meter afstands is ze ons gepasseerd. Ik zat vooraan, dus zag op den weg: daar ging een blauw-grijze wolk over den weg, waartegen de groote golven van geel hooi uit een verwaaiden hooiberg scherp afstaken.

'Doe toch dat luik dicht', riep men voor in de auto. Het veiligheidsluik was boven van de auto gelicht, de scharnieren waren afgebroken. Het lag in de weide, Noordelijk

van den weg. Nu was de bui, die vrijwel loodrecht den weg gesneden had, ten N. van ons. 'Kijk die boomen', riep men. Het was alsof reuzenhanden de takken van de boomen trokken. De witte wonden teekenden zich scherp tegen de donkere lucht af. (...) De ruiten der auto naar het Z. waren bedekt met kleine stukjes afgescheurde bladen. Er was tijdens het overtrekken noch regen, noch hagel, noch onweer."

Het is ronduit verbazingwekkend, hoe onze waarnemer zijn posities bij elkaar wist te houden in deze benauwde ogenblikken en niet meteen rechtsomkeert gemaakt heeft, waardoor hij in staat was een zo gedetailleerde beschrijving te geven. Misschien was het wel zo, zoals Gerrit Nieuwenhuis uit Olden Eibergen ons vertelde: in zijn herinnering leeft de wervelstorm voort als iets waarvoor je eigenlijk niet bang kunt zijn, want alles gebeurt in één moment en dan is het voorbij. Dan resten alleen de gevolgen, die mee of tegen kunnen vallen. Maar niet iedereen dacht er zo over!

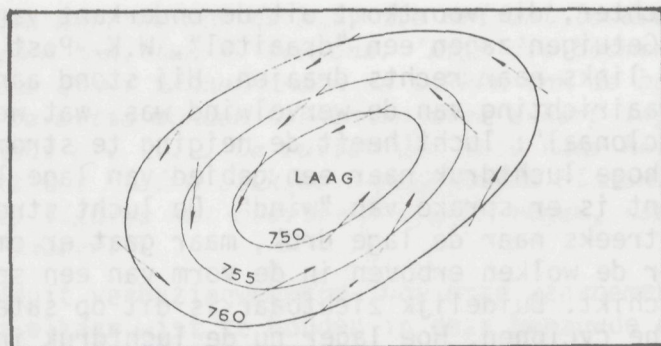
Zoals zo vaak in ons land, houdt het mooie weer nooit lang stand. Na een paar dagen wordt het broeierig en is het weer rijp voor een omslag. Op 1 juni 1927 moet de situatie ongeveer als volgt zijn geweest: vanuit het westen stroomde koele lucht over de hete lucht in het oosten van het land. Tot omstreeks 12.00 uur kon de zon ons gebied onbelemmerd verwarmen, waardoor de temperatuur flink kon oplopen. Na de middag nam de kracht van de zon af en begon het warme aardoppervlak de opgeslagen warmte afstaan aan de erover stromende koelere lucht. Deze verwarmde lucht ging nu stijgen, waardoor het drukkend warm werd. Op grotere hoogte koelde hij af tegen de vanuit het westen overstromende koele lucht en er ontstonden wolken, onweerswolken. In de keuken zien we een vergelijkbare situatie, wanneer de damp van kokend water "neerslaat" tegen de koudere ruiten of muren.

Bij zo'n plaats waar beide luchtsoorten samenkomen, ontwikkelt zich een gebied van lage luchtdruk (depressie). Op zich genomen hoeft dat niet tot een ramp te leiden, maar op 1 juni 1927 waren de weersomstandigheden wel heel extreem. De temperatuurverschillen aan het oppervlak waren zo groot, dat er in het gebied tussen Arnhem en Nijmegen een kleine, maar diepe depressie kon ontstaan. Omstreeks 15.00 uur was de luchtdruk al gedaald tot 750 mm. kwikdruk (= ± 1000 millibar). Dit gebied verplaatste zich naar het noorden, ging vergezeld van warmte-onweer en, zeer plaatselijk en van korte duur, van een hevige wervelwind. Deze wervelwind was in 1927 zichtbaar in de vorm

van een trechter, die voortkomt uit de onderkant van een onweerswolk. Getuigen zagen een "draaitol", W.K. Post zag de wervelwind van links naar rechts draaien. Hij stond aan de oostkant. De draairichting van de wervelwind was, wat weerkundigen noemen, "cyclonaal": lucht heeft de neiging te stromen van een gebied van hoge luchtdruk naar een gebied van lage luchtdruk. Op dat moment is er sprake van "wind". De lucht stroomt echter niet rechtstreeks naar de lage druk, maar gaat er omheen draaien, waardoor de wolken erboven in de vorm van een spiraal worden gerangschikt. Duidelijk zichtbaar is dit op satellietfoto's van tropische cyclonen. Hoe lager nu de luchtdruk in het centrum van een depressie is t.o.v. de luchtdruk daarbuiten, hoe sneller de wind er omheen zal gaan draaien. Op het noordelijk halfrond zal dit altijd geschieden tegen de wijzers van de klok in. Wanneer de windsnelheid om dit centrum van lage druk groter is dan 50 meter per seconde, is er sprake van een cycloon, die verder gekenmerkt wordt door grote opwaartse snelheden van de lucht, die op zijn beurt de zuigkracht verklaart.

Zichtbaar wordt zo'n cycloon door stof, troebel water, voorwerpen, hooi e.d., die in het centrum van de trechter zijn opgezogen en vervolgens naar de rand ervan worden geslingerd om ten slotte onder invloed van de zwaartekracht buiten de hoos weer op aarde terecht te komen.

Tot nu toe hebben we verschillende namen gebruikt voor de bijzondere weerssituatie van 1 juni 1927. Wij zullen alle benamingen naast elkaar gebruiken, zoals: *cycloon*, *windhoos*, *wervelwind* en *stormramp*. Weerkundigen zouden ons bekritisieren, want een cycloon is voor hen een verschijnsel van veel grotere afmetingen (200 - 800 km. doorsnee), waardoor het overtrekken ook veel langer duurt. Ze ontstaan in de tropen en gaan gepaard met overvloedige neerslag. Onze "cyclonen" duiden weerkundigen liever aan als "krachtige windhozen". Deze zijn veel kleiner en van korte duur. Ze treden plaatselijk op, maar doen in kracht niet onder voor hun grote broer, de tropische cycloon, die in Amerika "hurricane's" of "tornado's" en in zuid-oost Azië "taifoen's" worden genoemd. Maar onze "krachtige windhozen" zijn ook een betrekkelijk zeldzaam verschijnsel. In Amerika komen er meer dan 200 per jaar voor. Zo werd onlangs nog het plaatsje Zaragoza in de staat Texas 's-nachts overvallen door een tornado met windsnelheden van meer dan 300 km/u. in de wervel. In Nederland ligt dat gelukkig wel wat anders. Het is zuiver toeval dat de cycloon van 1 juni 1927 zo snel volgde op die van Borculo. In oude papieren wordt gewag gemaakt van een windhoos in het jaar 1674, waarbij het schip van de Dom van

De luchtstroming in een gebied van lage luchtdruk gaat op het noordelijk halfrond altijd tegen de wijzers van de klok in, in een naar links wentelende spiraal. Weerkundigen spreken van een "cyclonale luchtbeweging".

De baan van de hoos op 1 juni 1927. Omstreeks 15.30 uur begon de cycloon zijn verwoestende werk in de gemeente Lichtenvoorde. Er was sprake van één werfel, die tot in Tubbergen schade aanrichtte.

Utrecht intstortte. In onze eeuw werden na de stormrampen van Borculo en die van 1 juni 1927, op 23 augustus 1950 een deel van de Veluwe en op 25 juni 1967 Tricht getroffen door een windhoos. In al deze gevallen was er sprake van een krachtige windhoos, die gekenmerkt worden door een brede slurf of trechter (meer dan 100 meter breed). Deze moeten we onderscheiden van kleine wervelwinden, die iedereen wel kent. Ze treden vaak op tijdens droge en hete zomers, waarbij men ziet, dat plotseling een pluk hooi opgenomen wordt en iets verder weer gedeponeerd wordt. Een tussenstadium wordt gevormd door water- of windhozen, die zich slechts 15 minuten kunnen hadhaven en een slurf hebben van circa 10 meter. Een verradelijk verschijnsel, want ze zijn zeer plaatselijk en dus praktisch niet te voorspellen, zoals op pinksteren 1987 nog weer eens bleek, toen een zeilboot op het IJsselmeer vermoedelijk werd overvallen door zo'n windhoos.

De stormramp van 1927 had een baan die veel smaller was, dan die van Borculo. Op 1 juni 1927 was de baan van de windhoos ten hoogste 500 meter breed. In deze zone werden de grootste verwoestingen aangericht. Daar om heen moeten de windsnelheden nog zo krachtig zijn geweest, dat nog lichte schade kon worden toegebracht aan boerderijen. Alle schadegevallen bevonden zich in een zone van circa 1500 meter. Maar heel plaatselijk kon de breedte aanzienlijk minder zijn. In Voor-Beltrum bijvoorbeeld was de baan van de cycloon aanmerkelijk smaller dan in Olden Eibergen, maar de verwoestingen waren heviger. In Olden Eibergen waren daarentegen meer lichte schadegevallen. Sommige getuigen verklaarden een op- en neergaande golfbeweging te hebben gezien. Waar de trechter de grond raakte waren de verwoestingen het hevigst.

De cycloon trok over het gebied van de gemeente Eibergen in noord-noord-oostelijke richting. De snelheid waarmee het geheel zich verplaatste was ongeveer 65 kilometer per uur. De baan van de hoos in de gemeente was iets minder dan 10 km. lang. Dat wil dus zeggen, dat de ramp zich in Eibergen in ongeveer 10 minuten voltrokken heeft. Wie hem zag aankomen had niet veel tijd meer om een veilig heenkomen te zoeken. De verplaatsingssnelheid van de hoos komt overeen met windkracht 8 op de Schaal van Beaufort ("stormachtig: twijgen breken af, het voortgaan wordt belemmerd") en kan dus niet verantwoordelijk zijn geweest voor de grote verwoestingen. Die kunnen geheel op het conto worden geschreven van de zeer hoge windsnelheden (horizontaal en vertikaal) in de wervel. "Een onweer brengt zijn eigen wind mee", hoort men wel eens zeggen. De

stormramp was daar een overduidelijk voorbeeld van. De windsnelheden in de wervel moeten meer dan 50 meter per seconde geweest zijn. Ter vergelijking: men spreekt van een "orkaan", als de windsnelheid meer dan 32 m/s bedraagt (windkracht 12 op de schaal van Beaufort: "verwoesting op grote schaal").

Alle getuigenverklaringen komen overeen wat het tijdstip van overtrekken betreft. In Voor-Beltrum ging om 15.30 net de school uit. In Olden Eibergen waren de kinderen net op weg naar huis toen de cycloon passeerde. Sommige getuigen vermelden, dat de cycloon werd voorafgegaan door een kort onweer. Tussen het optreden van beide verschijnselen was het enige minuten bijna onheilspellend stil. Toen gebeurde het. Ooggetuigen in Beltrum zagen in het zuidwesten een donkere trechtervormige wolk aankomen, die al heel snel aangroeide en naderbij kwam. Eerst dacht men nog, dat er ergens brand was uitgebroken, maar met de verhalen van Borculo nog in het geheugen, sloeg de schrik hen om het hart. Toen was er niet veel tijd van prakkezeren meer bij. Er was nauwelijks tijd om goede voorzorgsmaatregelen te nemen: de cycloon kwam met grote snelheid dichterbij.

Vanaf dat moment zijn er wonderbaarlijke dingen gebeurd, bijna onbegrijpelijk voor hen, die de cycloon niet hebben meegemaakt. In het nu volgende willen wij het spoor van de cycloon volgen. Op grond van de in diverse notities en lijsten voorkomende beschrijvingen van de aard van de schade hebben wij getracht een beeld te krijgen van het verloop van de cycloon in de gemeente Eibergen. Wij zijn er daarbij van uit gegaan, dat boerderijen die geboekt werden als "verwoest" of "gedeeltelijk verwoest" in de baan van de hoos lagen. Op die plaatsen zal de hoos de grond hebben geraakt. De bouwkundige toestand van de boerderijen deed er niet toe, omdat ook betrekkelijk nieuwe gebouwen, als de boerderij van Wennink "Sniederboer", door de geweldige krachten in de wervel gemakkelijk vernield konden worden.

Het was allemaal begonnen in de gemeente Lichtenvoorde, waar de buurtschappen Lievelede en Eefsele het meest geteisterd werden. Daar waar de gemeentegrenzen van Lichtenvoorde, Groenlo en Eibergen samenkomen, trok de hoos tegen 15.30 uur de gemeente Eibergen in. De boerderijen van de weduwe Rinders (Veldpape) en J.H. Garstenveld werden gedeeltelijk verwoest, maar ernstiger was de schade bij Plate "Bekkeman" en Geverink "Bekkeman" aan de Ruurloseweg. Zo'n 150 zware eiken die aan deze weg stonden werden door de cycloon geveld. Hedentent-

dage is die strook nog zichtbaar.

In Voor-Beltrum volgde de cycloon een baan, die ongeveer langs de huidige Ringweg en Klumpersweg liep. Van de Eibergse buurtschappen werden Voor-Beltrum en Avest ("Auste") wel het zwaarst getroffen. De boerderij van de familie Papen op "Groot Roordink" werd totaal verwoest. Hier verongelukte Jan Papen, die er als timmerman werkzaam was. Hij werd waarschijnlijk door de cycloon overvallen, toen hij uit de schuur wegging. Papen werd opgenomen en 100 meter verder in een roggeveld neergesmaakt. Vrouw G.J. Papen-Severt werd zwaar gewond en overleed 2 weken later in het Grolse ziekenhuis. Verder werden hier gewond: Graads Roerdink, Hendrik Roerdink, Mina Roerdink en Rika Papen.

Voor-Beltrum en Avest waren relatief dicht bebouwd. Hier vielen dan ook de meeste slachtoffers. G.J. Spiekker en J.B. ten Brinke "op Peppelenbosch" verongelukten tijdens de cycloon. De familie Ten Brinke had het zien aankomen. Vrouw Ten Brinke-Pasman en haar 3 weken oude zoontje vluchtten door de voordeur naar de burens, maar zij werden door de cycloon gegrepen. De vrouw werd zwaar gewond. Haar man werd dodelijk getroffen door de vallende voorgevel. Van de boerderij bleef weinig meer heel.

Later overleden nog ten gevolge van de bij de stormramp opgelopen verwondingen: J.H. te Nahuis ("Matten") die om het leven kwam door een vallende schoorsteen, J.H. Klein Gebbink ("Zandbarg") en de weduwe B.A. Kimmels-Klein Hazebroek.

Het aantal slachtoffers had in Voor-Beltrum aanmerkelijk hoger kunnen zijn. De cycloon trok op korte afstand langs de school. Toen dit gebeurde was het net even voor 15.30 uur: de tijd dat de school uit ging. Het hoofd der school, Leuvenkamp, wilde de kinderen net naar huis laten gaan. De heer Zieverink vervolgt:

"Toen enkele grote jongens naar buiten kwamen werden deze opgenomen en tegen de heg van de speelplaats gedrukt. De windhoos trok op ongeveer 150 meter langs de school. Het onderwijzend personeel heeft de andere kinderen angstvallig binnengehouden.

Na twee minuten was alles voorbij en mochten de kinderen naar huis. Deze werden onderweg opgewacht door ouderen, die waarschuwden voor de hoogspanningsdraden die overal op de grond lagen en op de afrasteringsdraden van de weilanden. De volle spanning zat er nog op. Via omwegen werden de kinderen naar huis geloodst, of beter gezegd, naar wat eens hun huis was."

De cycloon was scherp begrensd: het voorhuis van Pasman "De Vos" (Grolse-weg 25) bleef grotendeels intact. De schoorsteen bleef staan, terwijl de boom naast de boerderij werd afgeknakt. Het bietenveld op de voorgrond lijkt wel afgestroopt.

De beroemde dorsmolen van Borgjink op "Heerdink" in Voor-Beltrum.

Hieruit blijkt ook, dat de kracht van de wind rond de cycloon nog groot moet zijn geweest. Maar toch was er sprake van een scherpe grens tussen de wervelwind en het stormveld daar omheen. Dat is heel duidelijk te zien op de foto van boerderij Vos-Pasman aan de Grolseweg in Voor-Beltrum: het woongedeelte bleef grotendeels intact, maar het achterhuis werd voor een groot gedeelte weggevaagd. Een grote schuur, die pas drie jaar eerder was gebouwd, werd volledig vernield.

Een enorme zuigkracht, ontstaan door een sterke opwaartse beweging van de lucht in de trechter, zorgde ervoor, dat enige waterputten in dit gebied geheel werden leeggezogen en de eerste tijd ook droog bleven. Een merkwaardig voorval deed zich voor bij Groot Zevert: het water werd er opgezogen uit de put, maar de hond van de familie werd erin geworpen!

Wonderbaarlijk was ook de gang van zaken bij de dorsmolen van J.H. Borgijink op "Heerdink": een dorsmolen van 2000 kg. werd uit de gesloten schuur weggezogen en $\pm$ 100 meter verderop neergeworpen. De schuur zelf werd, evenals de boerderij, geheel weggevaagd door de cycloon.

Vanuit Voor-Beltrum trok de cycloon achtereenvolgens de tegenwoordige Mölleweg en de Avesterweg over, om ten oosten langs Smit-"Naosman" in de richting van wat toen nog de Spilmanssteeg genoemd werd te trekken.

In Hupsel werden de boerderijen van Koier, Wennink (hoek Deventer Kunstweg - Spilmansdijk), Saaltink en Hungerink (op "Scholte Bruinink", thans fam. Scharpert aan de Hupselseweg) verwoest. Hungerink leed veel schade aan zijn eikenbossen. Gelukkig trok de cycloon hier door een betrekkelijk dun bevolkt gebied. Maar hier was de zone, waarin lichte schade werd aangebracht al behoorlijk breed. J.W. Groot Kormelink op "Hulzink" leed hoofdzakelijk schade aan de boomgaard, terwijl de ernaast gelegen boerderij "Leppink", waar toen nog de familie Te Brinke woonde, lichte schade opliep aan de boerderij.

In Olden Eibergen werd boerderij "Groot Kormelink", bewoond door de familie Gijgink, het eerste slachtoffer. Ook hier was de baan behoorlijk breed, waardoor relatief meer lichte schadegevallen (dakpannen e.d.). Maar ook de kracht van de cycloon liep hier nogal uiteen. Aan de Lintveldseweg werden 5 boerderijen op een rij verwoest (Ketterink, Krebbers, Klein Kiskamp, Abbink en Luggenhorst), terwijl de meer noordwaarts aan de Oude Borculoseweg gelegen boerderijen van Endeman, Baringk weer weinig schade leden.

Het heeft er alle schijn van, dat de cycloon tussen de Lintveldseweg en de Oude Borculoseweg aan het optrekken was. De boerderij van Stoverink, thans fam. Luttikholt, Groeneweg 4, kreeg echter nog een behoorlijke klap mee ("dak zwaar beschadigd"). De iets noordelijker en oostelijker gelegen woningen van Klein Willink, Temmink (Oldeneibergsedijk 5 en 3) leden slechts pannenschade. Daarna, zo lijkt het, is de wervelwind weer gaan dalen, om vervolgens bij "Kolthof" (thans G. Ooink, Groeneweg 2) weer vernietigend toe te slaan. Daarna is hij op de grond blijven hangen, zoals de eerder geciteerde W.K. Post dat heeft gezien. De gevolgen hiervan waren wel het meest duidelijk zichtbaar bij de boerderij van de fam. Pleiter aan de Borculoseweg nr. 60: alleen het gebintwerk bleef overeind.

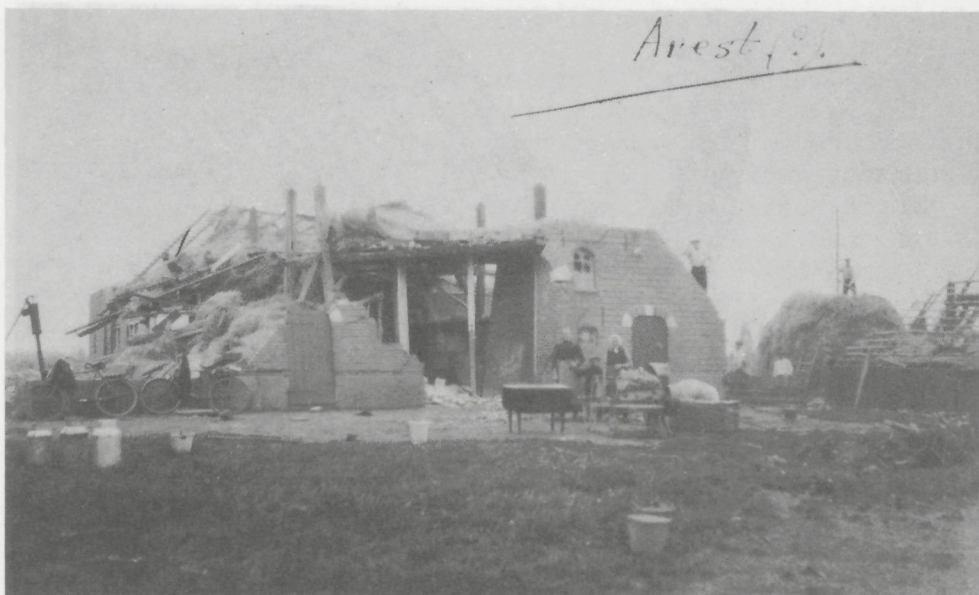
De breedte van de cycloon is in dit gebied goed na te gaan: de afstand (hemelsbreed) tussen Baak op "Baak" en Baak op "Hiddink" is ca. 400 meter. Eerstgenoemde boerderij kreeg een voltreffer, "Hiddink" vormde een scherpe scheiding ("schuur verwoest, boerderij beschadigd"). Aan de westkant van Baak mogen we er nog een 100 meter bijrekenen, als we weten, dat de grens van de cycloon daar liep tussen Kolthof en Slotboom (Stokkersweg 11), waar het dak vernield werd. De cycloon heeft dus aan de Borculoseweg hooguit een breedte gehad van 500 meter.

Maar het stormveld om de cycloon was nog zo krachtig, dat J. Saaltink in het uiterste westen (Borculoseweg 76, thans fam. Gussinklo) en G.B. Bouwman ("Hannink", Borculoseweg 51, thans fam. Tuinte) in het uiterste oosten nog lichte schade konden lijden. De afstand tussen beide boerderijen is, hemelsbreed, ongeveer 1250 meter.

Door op zo'n manier te werk te gaan, hebben wij gepoogd de baan van de cycloon te rekonstrueren. Het resultaat daarvan is te vinden op het binnenomslag van dit nummer. De gegevens waarop een en ander is gebaseerd, zijn te vinden in bijlage I. Hierin zijn de namen der getroffenen, het toenmalige adres en de aard van de schade per buurtschap opgenomen.

"Scholte Bruinink" na de cycloon. De boel is al weer aardig opgeruimd. Thans woont hier de familie Scharpert aan de Hupselseweg 98.

Dit is de verwoeste boerderij van Wennink "Sniederboer" op de grens van de buurtschappen Hupsel en Avest. Rechts is men bezig met het opzetten van een hooi- of stromijt. Het werk op het land ging gewoon door. Hoe kon men ook anders het hooi of stro bewaren.

Vader H. Spieker en dochter Anneke voor de puinhopen van wat eens hun boerderij was. Bij het rijtje pannen werd Jan Spieker teruggevonden.

De verwoeste boerderij "Klumper" in Voor-Beltrum. V.l.n.r.: Jans Mentink, Jan Luttikholt (knecht), Anna Meijer, Bernhard Meijer, mevr. Meijer-Mentink en Diene Mentink. Het huis is aan de Klumpersweg 2 herbouwd.

Wat ooggetuigen zich herinneren

De boerderij van de familie Spiekker, nu Gunninkweg 4, werd totaal verwoest, terwijl de nog in aanbouw zijnde schuur, direct naast de boerderij, voor een groot deel werd weggeblazen. Dat lot was ook een schuur beschoren die aan de boerderij was gebouwd. Jan Spiekker, die toen 19 jaar was, kwam om het leven. Hij was samen met zijn moeder, Grada, thuis. Zijn bidprentje bevat o.m. de volgende tekst: "Waakt! Want gij weet niet in welke ure Uw Heer zal komen".

Toen de ramp zich voltrok was Hendrik Spiekker (53), de vader van de huidige eigenaar, Hendrik, met paard en wagen naar de A.B.T.B. in Beltrum. Mina, Gerrit en Marie waren op dat moment naar school, terwijl Anna bij één van de burens was en zodoende niets met de ramp van doen heeft gehad. Hendrik Spiekker jr. was niet thuis, omdat hij boerenknecht was. Hij weet zich de situatie die hij bij thuiskomst aantrof nog goed te herinneren: het gebintwerk van de in aanbouw zijnde schuur lag een eind verder in een eikenbos van de familie Brinke-Gunnink. "Ons kippenhok, dat iets van de boerderij afstond, was geheel verdwenen en de fundering was zelfs geheel uit de grond gehaald. Vrijwel alle kippen waren dood. De gierkar is later gevonden in een bos van Nahuis aan de Avesterweg en was als een zakdoek in elkaar gewrongen. Toen ik thuis kwam waren er al enkele burens om hulp te bieden. Moeder, die gewond was, was naar de familie Bonenkamp gebracht. Zij had onder meer een been gebroken en verschillende andere verwondingen opgelopen. Later werd ze naar het ziekenhuis in Groenlo gebracht waar koningin Wilhelmina en prinses Juliana haar nog hebben bezocht. Ze is zo'n zes weken in het ziekenhuis verpleegd.

Mijn broer Jan lag achter de vernielde boerderij bij het rijtje pannen (foto). Hij heeft waarschijnlijk zijn nek gebroken. Moeder heeft ons verteld, dat ze samen in de keuken waren toen Jan zei, dat hij even ging kijken hoe het af zou lopen. Direct daarna werd de boerderij verwoest, waarna Jan dood werd aangetroffen.

De hulp kwam zeer snel op gang. We kregen een houten noodwoning die direct naast de boerderij werd gebouwd. Daarna werd met de herbouw van de boerderij begonnen. Dit werd gedaan door familie van ons uit Meddo, omdat de plaatselijke aannemers hun handen meer dan vol hadden. Ook kwamen

er leden van de J.B.T.B. uit Breedenbroek en Groenlo om te helpen bij het opruimen. Het puin werd gebruikt voor het verharden van sandwegen, terwijl het hout verbrand werd in de kachel. Nog voor het einde van het rampjaar konden we de nieuwe boerderij al betrekken."

Volgens Hendrik Spiekker werd in 1928 ook de schuur herbouwd, zodat daar de haver al weer ingepakt kon worden. Ook moest er nieuwe huisraad worden gekocht en Hendrik weet nog, dat de ledikanten uit Den Bosch kwamen. Hendrik Spiekker, nu 75 jaar, woont nog steeds met zijn familie aan de Gunninkweg.

Ook de boerderij van de familie Brinke, nu Gunninkweg 1, bleef niet gespaard, evenals de wagenloods, schoppe en de varkensschuur met rieten dak. Het kippenhok, dat meer in de richting van de Voorbeltrumse school stond, bleef echter behouden. Toen de ramp plaatsvond was dienstbode Sientje Reijerink, 13 jaar, samen met tante Grade, 41 jaar, in de boerderij aanwezig. De overige bewoners, vader Jans Brinke, moeder Marie, Dorus Brinke en Frans Freyer (een weesjongen), waren op het moment van de ramp naar de bruiloft van Catharien en Bernard Beyer aan de Heelweg. Het is niet bekend, waar Jans Roerdink was op het moment van de ramp. Hij was knecht bij Brinke. Buurman Willem Groot Zevert zorgde ervoor, dat de beide paarden met veulens tijdig naar binnen gebracht werden. Ook de koeien bleven gespaard, omdat die elders in de wei liepen. Het voorhuis van de boerderij werd tot op raamhoogte geheel vernield, terwijl de muren van de hele boerderij diverse scheuren opliepen. Het dak kwam voor een groot deel voor op de deel terecht en een ander deel lag naast de boerderij. Hoewel de varkensschuur geheel vernield werd, konden de tien zeugen met een aantal biggen later op de dag nog weggebracht worden naar elders.

Op het moment van de ramp waren zowel dienstbode Sientje als tante Grade in de boerderij. Ze wilden vanuit de boerderij via de waskamer de deur van de varkensschuur dicht doen. Toen ze echter in de waskamer waren viel het puin achter hen neer waardoor de deur niet meer open kon. Ook de deur naar de varkensschuur bleek niet meer open te kunnen, zodat ze opgesloten waren. Desondanks liepen beide gelukkig geen verwondingen op. Het meubilair in het woongedeelte bleef grotendeels bruikbaar. Dorus Brinke, de huidige bewoner, weet zich nog te herinneren, dat ze op het feest bericht kregen van de ramp: "We kregen het bericht, maar konden het niet geloven. Onderweg naar huis

zagen we niets, maar toen we dichterbij kwamen was het één grote chaos" aldus Brinke. Ook weet hij nog, dat de boerderij, die vlak bij die van de familie Spiekker stond, en de boerderij van Groot Zevert eind 1927 al weer betrokken konden worden. "Ik weet nog goed, dat het zo'n geweldige chaos was dat, toen ik naar de koeien wilde, die in de richting van Groenlo liepen, niet eens meer de weg kon vinden. Er was vrijwel niets meer herkenbaar in het gebied waar de cycloon doorheen getrokken was". De familie Brinke ging na de ramp niet in een noodwoning wonen, maar bleef zo goed en kwaad als het kon tussen de nog resterende muren wonen. "We konden er eigenlijk niet meer wonen, maar het moest maar. We hadden een zeil over de zolder gespannen, maar het lekte van alle kanten". Ook weet Dorus Brinke nog, dat burgemeester Wilhelm van Eibergen kwam kijken, samen met enkele leden van de stormrampcommissie: "We waren net aan het eten en de burgemeester zei toen hij een paar eieren op tafel zag staan: 'nou, nou, dat ziet er hier nog goed uit'".

Een viertal dikke eiken die op het erf stonden waren ook totaal vernield, waaruit volgens Brinke wel blijkt, dat de kracht van de cycloon enorm geweest is.

Ook Brinke kreeg hulp van jonge boeren uit Breedenbroek om bij het opruimen te helpen. Hij weet ook nog te vertellen, dat er belangstellenden uit heel Nederland kwamen kijken naar de gevolgen van de ramp. De boerderij werd herbouwd door een aannemersbedrijf uit Borculo, omdat de Beltrumse aannemers de handen meer dan vol hadden.

In Avest ("Auste") was de kracht van de cycloon al niet minder. Hier werden o.m. de boerderijen van Stoteler en Kimmels verwoest.

Zowel de boerderij als de schuur en het kippenhok van de familie Stoteler, nu Spilmansdijk 6, werden vrijwel geheel vernield. Moeder Jannao, toen 51 jaar, werd daarbij licht gewond en uit het huis geslingerd. Zij was op het moment van de ramp samen met haar zoon Hendrik (14 jaar), een tante geheten Jannao en Jan Klein Gebbink (15, hulp op de boerderij) in de boerderij aanwezig. Vader Jan (55) was op dat moment naar Meddo, terwijl dochter Grada ook niet aanwezig was. Ook dochter Hanne heeft de ramp niet van nabij meegemaakt, omdat zij de dag voor de ramp in het huwelijk was getreden met Hendrik Nijbroek in wiens ouderlijk huis ze waren gaan wonen (31 mei j.l. was dit paar 60 jaar getrouwd). De familie Stoteler had

toen ongeveer 5 melkkoeien, 10 varkens en zo'n 50 kippen. De kippen kwamen tijdens de ramp om het leven. Hendrik Stoteler, die nog steeds op de boerderij woont, weet zich nog veel van het gebeuren te herinneren:

"Ik was samen met Jan Klein Gebbink, ook wel Jan Zandbarg genaamd, gras aan het halen voor de koeien. Buurman Jan Meekes ging nog met ons mee naar binnen, maar hij was op het moment van de ramp al weer vertrokken. Mijn moeder en tante waren in de haver aan het werk toen het onweer kwam opzetten. Zij gingen toen ook naar binnen. Zoals toen altijd gebeurde bij onweer gingen we op de knieën voor de stoel liggen en begonnen met het bidden van de rozenkrans. Ik zag door het bovenraam van de voordeur hoe de kap van de boerderij wegschoof, waarna we met z'n allen naar de deel renden. Toen we daar aankwamen was alles al vernield, maar het bleef ontzettend waaien en regenen. We hadden toen bijna een jaar electrisch waarvan de draden op de grond hingen. Ik dacht nog: 'daar moet ik niet aanraken, want dat is levensgevaarlijk'. Door de enorme druk werd ik naar de mestvaalt geslingerd en kwam in de blubber terecht. Ik was gewoon niet meer te herkennen. Toen ik daar uit was zag ik eerst niemand, maar even later zag ik hoe Jan Klein Gebbink en tante zich vasthielden aan de electriciteitspaal. Moeder zagen we zo'n veertig meter verder in de weide liggen. Haar schort hing boven in het gebintwerk van de boerderij. Opmerkelijk detail is, dat ik, toen ik uit de keuken liep waar we aan het bidden waren geweest, de rozenkrans heb meegenomen en toen ik uit de mest weer overeind kwam, het kruisje en een stukje van de rozenkrans nog vast in mijn hand geklemd had!"

Hendrik Stoteler weet zich nog te herinneren, dat zijn vader pas tegen 6 uur van de ramp hoorde. Hij ging van Meddo via Groenlo naar huis. Omdat hij burgemeester Kraakman van Groenlo kende, sprak deze hem op straat aan en zei: 'Stoteler, heb je al van de ramp in Avest gehoord?' 'Nee' was het antwoord. 'Ik weet er ook alles niet van, maar wel heb ik gehoord, dat de boerderij van Kimmels dicht bij jullie in de buurt geheel vernield is en nog meer boerderijen'. Vaderkon het echter maar moeilijk geloven, maar toen hij bij de molen van Luttikholt kwam, zag hij dat deze ook voor een groot gedeelte vernield was. Alleen de stenen romp stond nog overeind. Toen hij dichterbij huis kwam, zag hij de vele vernielde boerderijen en honderden bomen die omgewaaid waren. Alleen bij ons al werden 111

Boerderij "Kip" van de fam. Stoteler in Avest. Voor de schuur staan (v.l.n. r.): Jan Klein Gebbink ("Zandbarg"), Gerrit Beernink, Jans Stoteler, Jans Kooiers uit Lintvelde en de huidige eigenaar Hendrik Stoteler.

Kimmels in Avest. De "grote kökken" is reeds dichtgetimmerd. Deze boerderij stond vóór de cycloon aan de zuidzijde van de Spilmansdijk, naast Stoteler "Kip".

zware appelbomen met een gemiddelde standikte van 30 cm. op schouderhoogte, totaal vernield. We kregen hiervoor maar een kleine vergoeding".

Hoe het direkt na de ramp allemaal verliep, weet Stoteler zich niet meer te herinneren. Hij weet nog wel, dat moeder naar zijn zuster Hanne werd gebracht bij de familie Nijbroek. Daar is ze een aantal weken gebleven. Ook weet Stoteler te vertellen, dat het leger kwam helpen om de zandwegen weer begaanbaar te maken. Bij een dominee Slot in Rekken moest men zich melden, omdat er een Schadefonds in het leven werd geroepen. Ook werd een bouwkundig bureau de opdracht gegeven om de herbouw van de boerderij te bekijken. "Deze man wist er maar weinig van en was zeker niet tersake deskundig", aldus Stoteler.

De familie Stoteler heeft geen noodwoning gehad. De muren van de boerderij waren voor een gedeelte blijven staan met een deel van de zolder, zodat daar een zeil over gespannen kon worden. Daaronder hebben ze enige tijd gewoond.

Een aannemersbedrijf uit Zieuwent heeft de boerderij herbouwd. Als eerste werd echter de schuur herbouwd. Van de schuur, waarvan het onderste deel gemetseld was, was het gebintwerk inclusief de kap geheel opgetild en zo'n 30 cm. verplaatst. Ook werd enige tijd later door Stoteler een eind voor zijn boerderij een kruis met corpus gevonden dat, zo bleek achteraf, afkomstig was van een grafsteen van het kerkhof van Lichtenvoorde. Hij weet ook nog te vertellen, dat ze een broedse kip hadden: "Deze kip hebben we later dood op het nest met eieren aangetroffen".

In augustus 1927 kon de kap alweer op de boerderij gezet worden.

Iets verderop stond tot de stormramp een boerderij die bewoond werd door de weduwe Kimmels, maar die een bezit was van het Gasthuis- en Provisoriefonds van Groenlo. Burgemeester Kraakman van Groenlo was voorzitter van deze instelling. Reindje Drenten-Deurnink was 13 jaar toen ze als dienstbode werkzaam was bij de weduwe Kimmels. Ze was er nog maar 8 weken. Zo ging dat in die dagen. Als je van school af kwam moest je ergens een betrekking zien te vinden als thuis ieder dubbeltje er een was. Waar de zoon van de weduwe Kimmels en de knecht, Willem Kuiperij, op het moment van de ramp waren kan Reindje Drenten zich niet meer herinneren.

Ze weet nog, dat 1 juni 1927 een mooie dag was. Reindje Deurnink zat met Fennemeuje Kimmels in de namiddag te

breien in de 'grote k kken'. Toen kwam de bakker binnen. "D'r kump wat", zei hij. "'t lik wal brand!" Nieuwsgierig stonden Fennemeuje en Reindje op en keken door het raam naar buiten. En inderdaad, er kwam wat aan! "Ne groten zwatten bal", herinnert Reindje zich. "Het was een soort trechter". Ze hadden weinig tijd om zich te realiseren wat hen beiden te doen stond. Fennemeuje en Reindje liepen naar buiten. Fennemeuje Kimmels was al aardig op leeftijd, dus hardlopen was er niet meer bij. Elkaar stevig proberend vast te houden werden ze buiten meegesleurd door de overtrekkende cycloon. Maar die had zo'n kracht, dat ze uit elkaar getrokken zijn. Al rollend over de grond kwam Reindje ergens tegen aan. In een mum van tijd, eerder in seconden, dan in minuten, was alles voorbij. Toen bemerkte ze, dat een klomp vol bloed gestroomd was. Reindje had er een ernstige wond aan het been aan overgehouden.

Hoe de eerste hulp op gang kwam, kan Reindje Drenten-Deurnink, geboren op een boerderijtje aan de Needseweg in Eibergen, zich nauwelijks meer herinneren: "Het zijn rare ogenblikken geweest en als meisje van 13 jaar sta je daar niet zo bij stil". Maar ze weet nog wel, dat het lang geduurd heeft, voordat zij beiden naar het ziekenhuis in Groenlo werden vervoerd. In de tussentijd heeft Reindje ergens in een bedstede gelegen. Toen de wegen een beetje waren opgeruimd, is ze met een auto naar Groenlo gebracht. Reindje herinnert zich nog heel duidelijk, dat naast haar in de auto de zwaar gewonde Te Nahuis ("Matten") zat en nog iemand. Te Nahuis is later overleden aan zijn zware verwondingen, maar ook de weduwe Kimmels is overleden. Ze heeft lange tijd in het ziekenhuis door moeten brengen, waarbij ze zich vooral de goede zorgen van de weduwe Kimmels herinnert. Vaag weet Reindje Drenten nog, dat koningin Wilhelmina en prinses Juliana aan haar bed hebben gestaan.

Nog vandaag de dag vraagt ze zich af, wie die bakker is geweest die hen voor de aanstormende cycloon heeft gewaarschuwd. Reindje Drenten meent, dat hij uit Groenlo kwam. Ze vraagt zich af, wat zijn lot geweest is, want het kon bijna niet anders, dat ook hij in de cycloon terecht gekomen is.

Vaag herinnert ze zich nog, dat er koeien werden meegesleurd door de cycloon. Na afloop lagen overal rondom spekkisten verspreid.

Toen Reindje Deurnink uit het ziekenhuis ontslagen werd, is ze eerst nog een poosje thuis geweest om aan te sterken. Daarna heeft ze nog tot in het voorjaar van 1928 gediend bij de zoon van Fennemeuje Kimmels. De herbouw van de boerderij heeft lang geduurd. Hij kwam tegenover de oude boerderij aan de Spilmansdijk te staan. In de tussentijd heeft de familie met dienstbode en knecht in een noodwoning gezeten.

Haar man, H. Drenten, woonde indertijd aan de Deventer Kunstweg. Hun huis lag niet ver van de baan van de cycloon. De heer Drenten kan zich de stormrampen van Borculo en die van 1927 nog goed voor de geest halen. Gevraagd naar de verschillen tussen de uitwerking van beide cyclonen zegt hij, dat er in 1927 meer kapitaal verwoest werd. In Borculo 1925 waren het voornamelijk oudere huizen die tegen de vlakke gingen.

Op 10 oktober 1927 kwam Drenten in dienst bij de gemeente Eibergen en wel bij de dienst der gemeentewerken. Hij heeft er tot aan zijn pensioen gewerkt. Maar Drenten kan zich niet meer veel herinneren van de herbouw. Toen hij bij de gemeente kwam was het meeste al hersteld of herbouwd.

Vanuit Avest trok de cycloon over een betrekkelijk dun bevolkt - en dus ook weinig dicht bebouwd - gebied van de buurtschap Hupsel. Maar hij was de grens nog niet gepasseerd, of de eerste de beste boerderijen vielen aan hem ten slachtoffer, nl. de boerderijen van de beide "Sniederboeren", Koier en Wennink (Deventer Kunstweg 10 en 8).

J. Wennink van de "Reuver" in Mallum vertelt, dat zijn oom Hendrik de cycloon had zien aankomen. Tante was toen naar Groenlo gegaan om de kinderen uit voorzorg van school te halen. Maar de cycloon naderde snel: oom Hendrik is met 2 kleine kinderen onder tafel gekropen. Ze hebben het er gelukkig heelhuids van af gebracht.

Jan Wennink weet nog van merkwaardige dingen die zijn oom hem had verteld. Zo had voor een deur een kruiwagen met zo'n 50 schoven haver gestaan die gehakseld moest worden voor het paard. Deze is door de cycloon opgenomen en nooit meer teruggevonden. Ook een "tuugkiste" van de buurman, gevuld met winterkleren is nooit meer teruggevonden. Daar in de buurt had een zware eik gestaan die door drie man omvat kon worden. Hij werd uit de grond getrokken en enkele honderden meters meegesleurd om bij Groot Wassink ("Pasop") terecht te komen.

De cycloon raasde voort. De boerderijen van de weduwe Saaltink en E.L. Hungerink op "Scholte Bruinink" werden groten-deels verwoest. Hungerink leed bovendien belangrijke schade aan zijn eikenbossen. Enige van zijn "wönners" die hier woonden, zoals G.J. Hofman en E. van Wijk, leden belangrijke schade. Maar niemand liep ernstig ietsel op.

De eerste boerderij in Olden Eibergen die verwoest werd, was "Groot Kormelink", thans Molenweg 7. De boerderij werd op dat moment nog bewoond door de familie Gijgink, maar die hadden hem verkocht aan D.W. Slöetjes die er bij in woonde. Aan de Lintveldseweg werden ook zware verwoestingen aangericht, maar aan de Oude Borculoseweg was het weer wat minder:

Dina Endeman herinnert zich, hoe ze op die dag van de cycloon 's middags van de Sluiter-school thuiskwamen. Ze woont nu nog met haar man Gerrit Nieuwenhuis in haar oudershuis aan de Oude Borculoseweg 5 in Olden Eibergen. De boerenhuizen in de omgeving van deze weg, toen nog een zandweg, waren zwaar beschadigd, sommige waren praktisch met de grond gelijk gemaakt. Hun huis was er minder erg aan toe. Alle pannen waren er af, en de zijmuur van de keuken was er niet meer.

Rondom de boerderij was de ravage groot. Ze herinnert zich nog, hoe de melkbussen een eind verderop waren neergekomen. Een wagen, beladen met takkebossen was met lading en al opgesteld en was een stuk verder neergesmaakt. Gelukkig was er geen mens gedeerd en al gauw ging men aan het werk om weer pannen op het dak te krijgen voor de nacht inviel. Nog een geluk, dat het droog bleef, want anders was alle beddegoed nog kletsnat geregend. Haar man, Gerrit Nieuwenhuis, die toen een eind verderop, wat meer in de richting van Haarlo aan de Oude Borculoseweg woonde, weet nog, hoe ze lopend van de Sluiter-school kwamen en van alles door de lucht zagen "zeilen" alsof er een zwerm kraaien rond vloog. Dat bleek hooi te zijn, dat door de wervelende wind opgetild was uit de weiden en nu als speelgoed door de wind werd meegevoerd in diens op- en neergaande golfbeweging.

Bij Nieuwenhuis hadden ze het er beter afgebracht dan in 1925. Toen was alles bij zijn oudershuis in één keer weg geweest. In 1927 lagen Ezerman en Nieuwenhuis net naast de strook, waar de cycloon zijn verwoestende baan trok. In 1927 konstateerde men bij Nieuwenhuis, "dat het meeviel".

In de herinnering van Gerrit Nieuwenhuis leeft de wervelstorm als iets, waarvoor je eigenlijk niet bang kunt zijn, want alles gebeurt in één moment en dan is het voorbij en resten alleen de gevolgen, die mee- of tegen kunnen vallen. Er werd ook niet over nagepraat. Men zat met de brokken en trok aan het werk om de schade zo snel en zo goed mogelijk te herstellen.

Ze hadden wel het geluk, dat er geen schade aan mens en dier was ontstaan. Op zichzelf was dat wel opmerkelijk, want op 1 juni zal het vee buiten zijn geweest. Maar Nieuwenhuis herinnert zich niets van ongelukken met vee, dat in de weiden liep. De storm had blijkbaar een baan, waar net geen vee liep. Of schiet hier de menselijke herinnering tekort? Dat kan natuurlijk gemakkelijk. Wel weet Nieuwenhuis, dat zijn grootvader, die boerentimmerman was, bijna nooit thuis was in die dagen. Door de aanzienlijke schade van 1925 en toen weer in 1927 kwam hij handen te kort om de boeren te helpen, hun have en goed zo snel mogelijk te herstellen. En hij moest te voet van boerderij naar boerderij onder Eibergen en Borculo. Het duurde tijden, voordat iedereen geholpen was. Zodoende heeft G. Nieuwenhuis zijn overgrootvader, Ezerman, een bekende figuur in Olden Eibergen, beter gekend dan zijn grootvader.

Van de boerderijen, waar zware schade werd aangebracht, herinnert hij zich Barink (thans G. Baak), Krebbers, Endeman, Somsen, Luggenhorst en Ketterink. Krebbers, Somsen en Ketterink gingen door de storm geheel tegen de vlakte. De boerderij van Ketterink werd eerst weer opgebouwd, maar is een aantal jaren later toch weer afgebroken, toen het pompstation werd gebouwd. Nu woont daar, naast het pompstation, Snippe.

Verder naar het noorden toe, werden de boerderijen "Kolthof" (G. Ooink), "Bosman" (Tjoonk), "Venneman" (Pleiter) en Baak verwoest. Een scherpe begrenzing van de krachten van de cycloon werd hier gevormd door de boerderij van Baak "op Hiddink. Herman Baak in Utrecht, geboren en getogen op het erve Hiddink, gaf het volgende verslag:

"Ik was 12 jaar en liep met mijn zus van school naar huis. Het zal 3 á 4 uur geweest zijn. Het onweer was over, toen wij kort bij huis kwamen. Toen kwam er een raar soort wolk aan de lucht en mijn zus zei: 'Er vliegen allemaal zwaluwen omheen', maar even later leken die zwaluwen wel kraaien te zijn. De doornenheg, die naast ons huis stond, lag plat op de grond. Het was een geklop en gekraak, en

het was even vlug voorbij als dat het gekomen was. Drie lindebomen, die voor ons huis stonden, lagen plat en op het erf lagen 2 eiken omver met de toppen in de tegengestelde richting als de linden.

Wij hadden een handkar om hooi van de deel naar de schuur te brengen. Deze stond op het erf en was altijd met moeite tussen de "enddeure" en de stiepel heen te krijgen.

De cycloon kon dat moeiteloos, want de kar was eigenlijk door de te nauwe opening naar binnen gejaagd en sloeg met de dissel voor op de deel een gat in de muur.

Van woonhuis en deel waren alle pannen er af. De schuur op het erf lag totaal vlak. Bij Tops (nu Ten Brinke), op ca. 40 meter afstand, was de schade beperkt tot ca. 25 pannen. Bij Pleiter, Tjoonk en Baak op "Baak" lag alles plat.

Vader en moeder waren naar een bruiloft in Lintvelde.

Toen zij van de cycloon hoorden, kwamen ze zo snel mogelijk naar huis.

De cycloon zoog, toen hij over de Berkel ging, water en modder op en dit kwam overal terecht: bij Hasselo-Bos, Biezebeek, Olminkhof en de Olde Scholte. Die modder heb ik zelf ook gezien, want ik ben toen bij Olminkhof geweest."

Aan de noordkant van de Berkel was de schade eveneens enorm. Zelfs boerderij "Leugemors" (familie Lieftink) heeft nog schade ondervonden van de cycloon, maar geen enkele boerderij werd in dit deel van Olden Eibergen totaal verwoest. Boerderij "Hoondermaot" lag precies in de baan van de cycloon toen die van Baak in de richting van Olminkhof trok. Jan Wilderink, geboren en getogen op de "Hoondermaot", was op het moment van het overtrekken van de cycloon niet thuis. Hij was ergens in de buurt van Eibergen en heeft zodoende de cycloon wel zien aankomen.

Hij zag een zwarte slurf aankomen, hoog in de lucht. Het leek net alsof er een rijtuig naar boven ging. In zijn herinnering was de slurf smal van afmetingen.

Toen Jan Wilderink thuis kwam, hoorde hij het verhaal van zijn moeder en zuster. Die hadden het ding ook zien komen. Ze waren naar de kamer gevlucht. En toen trok de cycloon over: de muur tussen voorhuis en deel stortte in en planken werden uit de zoldering getrokken. Maar gelukkig bleven moeder en zuster gespaard voor ernstige verwondingen. Later merkten ze, dat de cycloon ook een regenjas had mee-

De familie Pleiter op "Venneman" (Borculoseweg 60) in Olden Eibergen werd zwaar getroffen: van de boerderij bleef alleen het gebintwerk overeind.

De buurman van Pleiter, de fam. Baak op "Baak", voor hun inmiddels opgeruimde maar verwoeste boerderij. V.l.n.r.: Hendrik, Jan, Herman, Gerard, moeder Christina en Rieka Baak.

genomen die in de kast in de kamer had gehangen. Ze vonden hem terug, hoog in een boom iets verderop. Bij Wilderink was de kap van het voorhuis en gedeeltelijk ook van het achterhuis (boven de "plate") verdwenen. Die was noordelijk van het huis in de weide terechtgekomen. Jan Wilderink, die toen 18 jaar was, weet nog, dat alle boerderijen aan deze kant van de Berkel dezelfde soort schade aan het dak opliepen. Merkwaardig was, dat de cycloon scherp begrensd was: zo had Hasselo-Bos grote schade en Bruil praktisch geen schade. Deze huizen liggen op nog geen 50 meter van elkaar!

De familie Wilderink had geen noodwoning nodig. De zolders van het voorhuis werden gedicht met rollen asfalt, maar het bleek een hele toer het huis waterdicht te houden. Jan Wilderink weet nog, dat hij in die regenrijke zomer 's nachts vaak op heeft moeten staan om de boel weer dicht te maken. Het asfalt bleek niet stevig genoeg. In de eerste weken na de ramp waren er maar weinig bezoekers geweest bij de "Hoondermaat". Eén bezoeker had zelfs tegen Jan durven zeggen: "nou, ze liggen er nog veel be-roerder." Zulke momenten vergeet je van je leven niet. En zoals bij zovelen, die de cycloon aan den lijve hebben meegemaakt, bleef er naderhand een grote angst voor onweer. Jan Wilderink vertelde, dat zijn moeder bij naderend onweer altijd de luiken sloot.

Dat laatste was ook bekend van Cobe van de Beezebekke (Jacoba te Vaarwerk). Als er een onweer op kwam zetten zei de buurt: "Noo zal Cobe ok wal weer in de nendeure staan". Psychologisch gezien had de ramp bij velen een levenslange nawerking.

De voorlaatste boerderij die in Eibergen ten offer viel aan de krachten van de cycloon, was de "Jonge Scholte", destijds nog bewoond door de familie Olminkhof. Thans woont er Brus (Needseweg 37). J.J.M. Olminkhof uit Wehl beschreef wat zijn familie toen meemaakte:

"De boerderij van mijn ouders kwam in de baan van de cycloon te liggen. In de namiddag van die eerste juni begon het te onweren en het leek onheilspellend te worden. Mijn ouders waren erg bezorgd over hun kinderen, die in Eibergen op school zaten. Vlug spande mijn vader een paard voor een karretje om hen op te halen. Maar op de terugweg, op de Needseweg, had het natuurgeweld al toegeslagen. Daar lagen de bomen kris kras door elkaar en de weg was versperd. Vader bond toen het paard aan een omgevallen boom

De verwoeste boerderijen van Olminkhof (voorgond) en Harbers op de hoek Stokkersweg -
Needseweg in Olden Eibergen. (K.L.M. Aerocarto).

en haastte zich met zijn kinderen, klauterend over de omgevallen bomen, op weg naar huis. Tot grote ontsteltenis was de ravage daar groot.

Toen moeder zag, dat een groot natuurgeweld naderde, vluchtte zij met de jongste kinderen de kelder in. Deze kelder heeft een tongewelf en bood een veilig heenkomen. Toen na het enorme geraas de stilte terugkeerde, ging zij poolshoogte nemen. Vanuit de kelder ging ze de keuken in, waar zij, tot haar grote ontsteltenis, de blauwe hemel boven haar zag. Zo donker als kort daarvoor de hemel nog was, zo helderblauw was hij nu. Van het woonhuis was de tweede verdieping met kapconstructie verdwenen. De kap werd later ca. 100 m. van het huis teruggevonden.

Hoofdzaak was, dat iedereen het overleefd had, maar de schrik zat er goed in. Moeder was in verwachting en liep op het eind van de zwangerschap. Enige dagen later is zij bevallen ('Leo is van den cycloon', zegt men in de buurt, red.). De ravage van de stormramp was voor haar op dat moment geen goede verblijfplaats. Moeder is toen met de pasgeborene in haar ouderhuis in Beltrum geweest (Harbers op "Nienhuis", red.). Op moeders oude dag, als het met onweer donker werd, werd zij vaak onrustig en angstig, terugdenkend aan wat zij had meegemaakt."

De knecht van Olminkhof, Broekhof, was samen met Gerrard en Dorus van de Olde Scholte en Jans Boerhof, knecht bij Te Vaarwerk op "Biezebeek", een sloot aan het uitdiepen in het Scholtenbrook, omdat de drinkkolken van het vee bijna droog waren, zodat er water van de Berkel aangevoerd moest worden. Zodoende hebben zij geen letsel overgehouden aan de cycloon, die hun boerderijen grotendeels verwoestte.

Toen raasde de cycloon door naar Neede, na eerst nog de boerderij van de familie Harbers op de "Olde Scholte" te hebben vernield. In Neede werden met name grote verwoestingen aangericht op het stationsemplacement en bij de textielfabriek van Ter Weeme. Hier viel de Eibergenaar G.J. Wormmeester ten slachtoffer aan de cycloon.

Gerrit Wormmeester woonde sinds enkele jaren in de Kattenborg, waar hij een stuk grond had gekocht en een huis had gebouwd, uiteraard met geitenstal en varkenshok, zoals toen gebruikelijk was, ook al was je geen boer, maar behoorde je, zoals dat toen heette, tot de "arbeidende klasse".

Gerrit Wormmeester was timmerman en was op die eerste juni

voor zijn baas Maas Lou op karwei op het spoorstation te Neede.

Het gezin van Gerrit Wormmeester en zijn vrouw telde vier kinderen, één zoon van 15 jaar, een dochter van 11 en een tweeling van 5 jaar. De kinderen leven alle nog, de oudste zoon woont in Neede en de andere drie in Eibergen.

De oudste dochter Jo, gehuwd met Bernard Odink, met wie ze vele jaren een kruideniersbedrijf in de Kerkstraat dreef, weet zich nog een aantal gebeurtenissen van 1 juni 1927 te herinneren.

Het moet tegen een uur of vier zijn geweest, ze waren al uit school thuis, dat het aardedonker werd.

Op de roep van één van hen: "Mo-j toch es kieken", kwamen ze op de 'veranda' van hun huis staan, en zagen, hoe daar de wervelwind als een draaitol over de Mors in de richting van de Stokkersbrug trok. Ze zagen, hoe er stro in de draaitol werd meegevoerd, die zich al golvend op en neer bewoog en in de buurt van Neede leek te dalen tot vlak boven de grond.

Zonder dat het omweerde of regende, werd het weer lichter en was alles voorbij. Een stil gebeuren. Maar Jo herinnert zich, dat er geleidelijk mensen uit de buurt en sommigen zelfs uit het dorp bij hen voor het huis stonden. En iedereen keek en zweeg.

Jo moest van moeder naar de Coöperatie De Dageraad om een lege kolenzak weg te brengen. Als vader van het werk kwam, zou hij de volle zak met kolen achter op de fiets meebrengen. Zo was de afspraak 's morgens gemaakt. Samen met een buurmeisje ging Jo naar het dorp. Bij het kerkhof aan de Borculoseweg gekomen, stond Nijenhuis buiten en vroeg haar: "Wat is er toch met je vader gebeurd, heeft hij een arm en een been gebroken?" Jo vond het een vreemde vraag, want zij wist van niets. Toch is die vraag in haar herinnering blijven haken, evenals een opmerking van haar moeder, "Als ik het al niet dacht", toen oom Gerrit Leuwerink, de postbode, de onheilsboodschap bracht, dat haar man was overleden. Er was iets onbestemds geweest in het zwijgende aanwezig zijn van mensen rondom hun huis, dat de gedachte aan een ongeluk in haar had opgeroepen.

Wormmeester was, toen hij aan het werk was op het station in de open lucht, door de voortsuizende draaikolk als een veertje opgetild en een eind verder neergesmaakt. Zwaar gewond werd hij per ambulance naar het ziekenhuis in Enschede vervoerd, maar doordat de weg van Neede naar Enschede

versperd was, moest men omrijden via Delden. Daar is hij onderweg aan zijn verwondingen overleden. De geruchten over die verwondingen hadden blijkbaar Eibergen al wel bereikt, maar niemand had er met Wormmeesters echtgenote over gerept, of over durven reppen.

Zoals in die dagen de gewoonte was, en hoe zou men ook anders, tot de begrafenis werd het stoffelijk overschot opgebaard in de kamer. Gerrit Wormmeester, 42 jaar oud, weggerukt in de kracht van zijn leven. In de advertenties heette dat een "noodlottig ongeval". Zijn vrouw, 41 jaar oud, moest alleen verder met haar kinderen, waarvan alleen de oudste niet meer naar school ging. Hij werd opgeleid voor timmerman, zoals ook de jongste het vak van zijn vader zou kiezen.

Al één van de eerste dagen na het overlijden, maar nog vóór de begrafenis, bracht veldwachter Kammeyer het bericht, dat de koningin een bezoek zou komen brengen. En dat was ook zo.

Anton, de oudste zoon, herinnert zich nog, hoe het zwart van mensen was in de Kattenborg, toen koningin Wilhelmina het gezin Wormmeester kwam bezoeken, om haar medeleven met het zwaar getroffen gezin te tonen. Van haar moeder weet Jo, dat de koningin even binnen was geweest. Ze had even op een stoel in de kamer gezeten. Anton weet nog, dat hij haar een hand heeft gegeven.

Jo heeft het bezoek niet meegemaakt, want ze was die morgen of middag met iemand naar Neede om een hoedje te kopen. Ook kleine meisjes behoorden in die dagen nog een hoed te dragen bij een begrafenis, zeker als het een begrafenis van iemand uit de naaste familie betrof. Zo miste zij het bezoek van de koningin. Haar moeder zei er later van: "Ach, 't was wel heel mooi, maar wel een zenuwachtig gedoe".

Later, na de begrafenis, toen het leven weer zijn gewone gang moest gaan, vroegen er wel eens mensen: "En, ... hef de könniginne good wat achter e-laoten?" Waaruit bleek, dat men vond, dat medeleven van zo'n hoog geplaatst persoon toch iets tastbaars moest opleveren voor de slachtoffers. Maar van koninklijke giften is bij de familie Wormmeester niets bekend. Men had daar ook niet op gerekend. Wel is er aan de ramp en het gezin Wormmeester aandacht gegeven in tijdschrift "Gelderland in Woord en Beeld" en heeft het gezin Wormmeester veel steun ondervonden van oom Gerrit Leuwerink, de postbode, en van Jan Leuwerink aan de Hondevoort.

Moeder Wormmeester liep niet met haar gevoelens te koop. Ze werkte zich met weinig woorden door de moeilijke tijd heen, gesteund door haar opgroeiende kinderen, die ze tot het eind van haar leven, dat 89 jaar omvatte, in haar nabijheid mocht weten.

De heer B. Himmelberg, thans 81 jaar oud, door zijn activiteiten op cultureel en sociaal gebied een bekende en markante verschijning, beleefde de cycloon van 1927 als 21-jarige kantoorbediende op de jamfabriek van de "Mij. Gelderland" te Nee-de aldus:

De jamfabriek, waar destijds een man of zestig werkte, stond vlak naast de coöperatie aan de spoorbaan. 's Middags tegen drie uur bemerkte men, dat er iets "in de lucht zat". De directeur, de heer Lijsen ging naar buiten en kwam terug met de mededeling: "Er zit kwaad weer in de lucht, zoek een goed plaatsje op". Zelf ging hij naar zijn huis, dat vlak bij de fabriek stond. Op het platteland had men van ouds schrik voor omweer vanwege de vele branden tengevolge van blikseminslag en schade door plotselinge rukwinden. Himmelberg vertelt: "We liepen naar buiten over de voorraadplaats, waar de pulpvaten al begonnen te rollen. We zagen de slurf aankomen en zochten ons heenkomen in het achter de fabriek gelegen roggeland. De lucht werd onheilspellend geel en grijs. Liggend in de rogge zagen we de slurf voorbijtrekken. We zagen de bomen buigen als knipmessen en even later hoe van de meesten de kruinen weer overeind kwamen. De schoorsteen van de textielfabriek van Ter Weeme knapte af. En in een wip was alles voorbij. Het was een geheimzinnig stil gebeuren: geen bliksem, geen donderslag. De slurf ging als een trechter in een golfbeweging over het land en raakte bij het spoorstation de grond met de bekende rampzalige gevolgen. Naast mij in het roggeland lag Te Spenke uit Neede. We spraken geen woord. Toen het voorbij was liepen we terug. Er was niemand meer in de fabriek. Iedereen was naar huis om te zien hoe het daar was. Ook Te Spenke pakte zijn fiets en ging. Ik sloot de fabriek af en bracht de sleutel naar de directeur die thuis was. Er werd die dag niet meer gewerkt. Tot aan Olminkhof was de Eibergseweg versperd door omgevallen bomen. Met de fiets op de nek moest ik er overheen stappen. De omgevallen bomen gaven het spoor van de cycloon aan. Bij Olminkhof hield het spoor van vernieling op".

De ramp in de pers

Op uitvoerige wijze besteedden kranten en tijdschriften aandacht aan de stormramp. Sommige bladen gaven zelfs extra nummers uit, zoals *Het Leven*, *Gelderland in Woord en Beeld* en *De Prins der geïllustreerde bladen*. De berichtgeving was niet altijd even feilloos, maar dat was gezien de onoverzichtelijke situatie in de eerste dagen na de stormramp wel begrijpelijk. Aanvankelijk was er relatief veel aandacht voor de situatie in Neede, want daar kon in een betrekkelijk klein gebied een goede indruk verkregen worden van de verwoestingen.

Het gebied waar de cycloon had huisgehouden was echter veel groter, want behalve Eibergen en Neede, werd die dag ook grote schade aangericht in Lichtenvoorde, Lievelde, Gorssel en in Twente in de gemeenten rond Almelo. Anders dan in 1925 was nu voornamelijk het platteland getroffen, m.u.v. de oostrand van Neede.

De Graafschap-Bode schreef op 2 juni over de toestand in de gemeente Eibergen:

"Donderdagmorgen reeds vroeg vervolgden wij onzen tocht en aanschouwden wij den toestand te Lieverde, Beltrum, Avest en Olden Eibergen, in welke streek de sporen van de ramp in zoo mogelijk nog afgrijpselijker vormen stonden afgeteekend. ...

Van Lieverde voerde de auto ons naar Beltrum en Avest waar eveneens een chaos van puinhoopen en ontwortelde of geknakte boomen te aanschouwen viel. Bij de eens zoo kapitale hofstede der familie G.J. Papen op "Groot Roerdink" vonden we enkel een berg puin, waarin nog enkele levende koeien, met gebroken ruggen evenwel, het leven rekten. Enkele andere dieren lagen er dood rondom, terwijl de omgeving hier als bezaaid lag met doode kippen. Hier was de verwoesting volkomen en helaas was hier ook een slachtoffer te betreuren. Man, vrouw en vier kinderen moesten zwaar gewond in het ziekenhuis te Groenlo worden opgenomen, een der zoons met ingedrukte borstkas, een ander met een gebroken been, terwijl een familielid, de pas 2 jaar gehuwde timmerman Papen, wonende op Blik bij Groenlo, jammerlijk den dood vond. De man was met zijn werkzaamheden gereed, begaf zich naar buiten en werd door den cycloon weggezogen. Hij werd honderd meter weggesmeten en later dood in het naburige roggeland gevonden.

Nog twee dooden.

De boerderij van de familie Spiekker, kort in de nabijheid, ging eveneens ondersteboven en hier werd de 21-jarige zoon Jan door het puin en bintwerk getroffen en viel dood neer, terwijl iets verder op "Peppelenbosch" de 45-jarige vader van de landbouwersfamilie B. ten Brinke doodelijk werd gewond. De moeder en haar drie kinderen, waarbij een zuigeling van 10 dagen, werden ernstig gewond in de Heilige Gerardus Majella Stichting te Beltrum opgenomen, alsmede ook een zuster van den man, die licht gewond werd. Het lijk van den man werd in het lijkenhuisje op de begraafplaats neergelegd. Voorts werd de landbouwer Boomgaard ernstig aan het achterhoofd gekwetst, dat een breede, diepe snijwond vertoonde.

Te Olden Eibergen eenzelfde troosteloze verwoesting. Op de boerderij van G. Abbink werden de 37-jarige vrouw en een 2-jarig kind vrij ernstig aan het hoofd gewond. Het huis was totaal uit elkaar geslagen en de inventaris wijd en zijd verspreid.

Een afzichtelijk schouwspel leverden voorts de puinhopen van de eens zoo flinke boerderij van J. Luggenhorst "op Koerveld" (eig. L. Prinsen te Haarlo), alsmede de hofsteden van H. Tjoonk en de Wed. J.C. Baak te Olden Eibergen. De familie van laatstgenoemde was naar een bruiloft in de buurt, toen de ramp zich voltrok. De knecht was alleen thuis. De thuiskomst van het blijde bruiloftsfeest moet voor deze brave mensen wel een bijzonder wreede ontnuchtering hebben opgeleverd."

De Needsche Courant berichtte op vrijdag 3 juni uit Eibergen:

"We gingen via Borculo, Haarlo op weg naar Eibergen. (...) Verder op weg naar Eibergen werden echter duidelijker symptomen zichtbaar. Ontwortelde bomen, afgewrongen toppen, doorzeefde daken deden herinneringen aan 10 augustus 1925 wakker worden en allengs kwamen de vernielingen. Heele boerenplaatsen lagen uit elkaar gerukt. Even stoppen om nader te bekijken.

Over brokken steen en dooreengesneden en geknakte balken kwamen we eindelijk in een gedeelte van het huis, waarvan de wanden nog overeind stonden, slechts hier en daar nog bedekt door een flard van een dak. De bewoners bezigden boel weer op te ruimen, de keukenvloer werd zelfs al geschrobd, al was boven de kapotte zoldering dan ook geen dak meer om den regen te weren. Kalm en vriendelijk

Een trieste foto van boerderij "Peppelenbosch". In het midden staat Crisse Brinke, zuster van de toenmalige eigenaar. Er is weinig gespaard gebleven. Op de achtergrond staan een paar jonge bomen, praktisch ontbladerd.

Nogmaals Ten Brinke op "Peppelenbosch". De verwoesting was hier wel compleet. Enige kippen scharrelen tussen de puinhopen, alsof er niets gebeurd is.

SPECIAAL NUMMER
DE STORMRAMP 1927
PRIJS: 12 $\frac{1}{2}$ CENT

DE GRUWEL DER VERWOESTING

heeft vooral Niende aangegrepen... Verwoesting trof de huizen, levens gingen verloren, elken werden gewond... Van het vele en groote leed greft deze jilaot (maar één moment) nog slechts een zwak beeld. De moeder, hoezel gewond, draagt met haar zoon haar last, in dubbelen zin: zij is bezig te redden het weinige, dat nog te redden valt, en nu gaat de nautmachine in de kor. Hem en 't schamele overschot van 't hunne gaat die vervoeren, wellicht een onzekere toekomst tegemoet!

de bezoekers te woord gestaan.

Ze hadden het zien aankomen en waren met hun allen naar buiten gevlucht, totdat de heg om het tuintje verder vluchten onmogelijk maakte. Daar in den hoek hadden ze zich aan elkaar vastgeklemd. De appelboom was afgeknapt, zonder hun echter letsel te berokkenen. En eenige minuten later was hun huis een ruïne, bleken 5 varkens gedood te zijn onder het neergestorte puin...

De hoeven in de buurt waren er niet veel beter van afgekomen. Verwongen bomen, platgeslagen roggevelden wezen den weg waar de cycloon verder was geraasd.

We naderden Eibergen, dat er zelf vrijwel ongeschonden uitziet. De buurtschappen Avest, Beltrum, Hupsel en Olden Eibergen zijn getroffen, Avest wel het ergst. Tal van boerderijen zijn als het ware met den grond gelijk gemaakt en als verwezen staren de bewoners op de puinhoopen; bij andere staat nog een deel van het muurwerk en elders weer hebben het voornamelijk alleen de pannen het moeten ontgelden. Treurig is de aanschouwing van zóóveel ellende, in enkele seconden teweeg gebracht. Gelukkig werd onmiddellijk de eerst noodige hulp verleend en vonden de van alle onderdak beroofde gezinnen bij minder getroffen buuren een onderdak.

Voor zoover tot dusver bekend is, heeft Eibergen vier dooden te betreuren, n.l. G.J. Wormmeester, die te Neede werkzaam was en zoo ernstig gewond werd, dat hij tijdens het vervoer naar het ziekenhuis overleed, Spiekker te Beltrum, te Nahuis en ten Brinke (bijgenaamd Peppelenbosch) te Avest.

Het aantal te Eibergen getroffen boerderijen bedraagt een 50-tal, waarvan er 30 geheel verwoest zijn. De aan gebouwen (dus behalve den inboedel) toegebrachte schade wordt op f 400.000,- geschat."

De verslaggever van het geïllustreerde weekblad *Timotheus* berichtte op 11 juni uit het getroffen gebied:

"... En nu is ons hart met de vele getroffenen, die in één minuut huis en hof verloren hebben. Verloren. Want van verzekering tegen stormschade is nauwelijks sprake: wie verwachtte binnen twee jaren een herhaling van de Borculoosche ramp? Verloren. En dat wil wat zeggen in deze streken en voor deze menschen, die zoo buitengewoon sterk aan eigen haard gehecht zijn; zij groeien samen met hun "bedoelinkje" en ik kan mij begrijpen, dat het veel moeite

gekost heeft, de zwaargewonden naar het Groenlosche ziekenhuis te krijgen, omdat zij niet van have en goed wilden gescheiden worden. (...)

Er is vrij wat vee gedood, kippen vooral. Ook dat is voor deze, meest kleine boeren, zoo'n verdriet. Want de kippen gaven eieren en de varkens werden opgekweekt voor de slachtbank. En dan, dat onherroepelijk verloren gaan van vele kleine dingen, waaraan men zoo gehecht was. Bij tal van ruïnes waren de bewoners alweer in huiskamer-formatie bij formuis en tafel gekropen - maar buiten. Binnen zitten was bovendien gevaarlijk: hoeveel fragmenten van daken, zolders, muren, deuren heb ik niet gezien in een positie van bijna-vallen.

Met den trein, was mij gezegd, kunt ge de brandpunten niet bereiken. Neen, dat zal wel waar wezen! Met een auto nog niet eens en om het helemal juist te zeggen: zelfs de, nogal fatsoenlijke huurfiets, mij te Neede op een eerlijk gezicht gegeven (vertrouwen heeft hier op het platteland gelukkig nog een hoogen koers) was niet bij machte, alle hindernissen in den modderpoel te nemen, waarin de zandwegen van het binnenste binnenland waren herschapen. En juist daar moest men zijn. Want den cycloon davert over het land dwars door alles heen; een bosch scheert hij af en een huis drukt hij plat en het vest, dat in een schiettent hangt, die hem in de weg staat, deponeert hij hoog in een boom. En zoo is het ook te verklaren, de droeve dood van den man, die bij Groenlo 300 Meter werd weggeslingerd en na een uur zoeken in het struikgewas gevonden werd."

De berichtgeving getuigt van medeleven met de boeren, die in enkele seconden have en goed hadden verloren, maar het kon ook wat te ver gaan, zoals de ramp van Borculo door sommigen gezien werd als een straf voor het "losbandige leven" van de jaren '20. In 1927 was daar geen sprake meer van. Toen werd het onbegrijpelijk gevonden, dat juist deze eenvoudige, hardwerken-de mensen, met meestal kleine en sobere bedrijven in een slecht toegankelijk gebied, door een cycloon getroffen waren.

Berusting was een andere eigenschap die in deze dagen aan de boeren werd toegeschreven, maar deze was eerder te wijten aan de situatie, dan aan "het lot", want slechts weinig boeren waren verzekerd, of zaten ruim genoeg in de centen om de herbouw te bespoedigen. De meesten waren afhankelijk van schade-

goeding, via het Nationaal Steuncomité.

De kranten boden alle ruimte aan nieuws uit het getroffen gebied. *De Geldersche Bode* van vrijdag 17 juni bevatte een rijke schakering aan berichten, w.o. over de organisatie van de hulpverlening bij de wederopbouw:

"Gebleken is dat in de gemeente Eibergen 61 boerderijen totaal en 30 grotendeels zijn verwoest. Naar de jongste schatting bedraagt hier de schade ruim 7 ton (!). De schatting geschiedt voor roerend goed door een plaatselijke commissie en voor onroerend goed onder verantwoordelijkheid van B. en W. door den gemeentepzichter, aan wien een tijdelijke opzichter is toegevoegd door het steuncomité. Ir. Kuysten heeft de uitvoering van den opbouw ook hier onder zijn leiding en zond den architect Meijer uit Arnhem voor de beoordeling van de opbouwplannen of het maken daarvan. Er wordt op gelet, dat bij den herbouw de boerderijen worden gemoderniseerd."

In dezelfde krant een bericht over de toestand van de slachtoffers:

"Naar wij ter bevoegder plaatse vernamen is de algemeene toestand van de in het Sint Vincentius Gasthuis te Groenlo verpleegd wordende gewonden, naar omstandigheden goed. De toestand van den jeugdigen Papen, wiens moeder hedenochtend werd begraven, was tengevolge van dit tragisch sterfgeval minder goed, terwijl ook bij zijn in het St. Elisabeth Gasthuis in Winterswijk verpleegd wordenden broeder nog weinig vooruitgang te bespeuren is. Het meisje Rika Berentsen uit Avest, dat haar arm gebroken had, keert heden naar haar familie terug."

Waren de regionale bladen nog serieus, anders lag dat bij sommige van de "speciale nummers" van landelijke tijdschriften. Het tijdschrift *De Prins der geïllustreerde bladen* maakte het wel erg bont. Notabene bij het fotomateriaal! Bij een foto van de verwoeste woningen aan de Haaksbergseweg in Neede stond het volgende onderschrift: "Ook op deze foto ziet men het geweldige vernielingswerk dat de Orkaan in enkele oogenblikken in de omgeving van Eibergen heeft aangericht". Een luchtfoto van het zwaar geteisterde erve "Schurink" (fam. Tenhagen, Neede) kreeg als onderschrift: "De jongste Stormramp in het Oosten van ons Land. Een gedeelte van de geteisterde streek nabij het dorp Eibergen." Er moest toch nog wel wat te melden zijn uit Eibergen!

Maar afgezien van het commerciële aspect van dit soort "speciale nummers", kreeg "onze" stormramp er wel meer belangstelling en financiële steun door.

Hoe het ook zij, de pers heeft ruime aandacht besteed aan de stormramp en de afwikkeling van de gevolgen. En als er al eens een verkeerde indruk werd gegeven, dan was er geen nood aan de man. Op die momenten greep het *Comité tot leiding van de Steunactie* in.

Sommige bladen openden rekeningen ten bate van de slachtoffers. De giften werden vervolgens gepubliceerd. Zo noteerde het katholieke dagblad *De Maasbode* op 17 juni o.m. de volgende giften:

<i>N.N. te R.</i>	f 500,-
<i>Collecte clubavond Billardavond "De Poedel"</i>	f 2,50
<i>Een moeder van een groot gezin</i>	f 5,-
<i>Schatpot familie van P.</i>	f 3,80
<i>Uit den spaarpot van Gezella Rongits</i>	f 3,-

En zo ging het door. Hieruit blijkt wel, dat de stormramp van 1 juni 1927 wel degelijk gevoelens van medeleven losmaakte bij de gehele bevolking. De hulpactie sloeg aan. Het secretariaat van de A.B.T.B. noteerde de volgende ingekomen gelden:

<i>1e bijdrage der parochie IJsselmuiden</i>	f 13,-
<i>O. te D.</i>	f 10,-
<i>Pastoor Simons, Hoonhorst</i>	f 200,-
<i>Jos B. te Lent, voor onze getroffen vrienden</i>	f 10,-
<i>2e bijdrage der parochie IJsselmuiden</i>	f 31,40
<i>Bijdrage der parochie Sieggerda</i>	f 285,-
<i>F.J. van Os, Dreumel</i>	f 10,-

Op de wagen de gewonde mevrouw Luttikholt - Frankbaas. De voerman is haar zwager Jans Mentink. Achter de wagen loopt haar zoon Hendrik. Deze familie werd ondergebracht bij de fam. Mentink aan de Bosmansweg 3 te Beltrum.

Ziekenbezoek in het St. Vincentiusziekenhuis te Groenlo. V.l.n.r.: pastoor Brom (Groenlo), Mina Roerdink, Fennemeuje Kimmels, die later aan haar verwondingen overleden is, en Grade Spieker.

Opruiming aan de Ruurloseweg. De man links op de foto is Jans Papen van de Tol. De man daarnaast is zeer waarschijnlijk Jan Geverink. De 3e en 4e persoon zijn niet bij naam bekend.

"Groot Roerdink": één van de zwaarst getroffen boerderijen in de omgeving. Hier verongelukte Jan Papen en raakten 5 mensen gewond. Op de foto zijn twee gewonde koeien te zien. De koe op de voorgrond had een gebroken ruggegraat.

Eerste hulp en maatregelen

Het natuurgeweld liet grote ontredde- ring en een enorme ravage achter. Het getroffen gebied was moeilijk te bereiken. Overal waren wegen versperd door omgewaaide bomen. Vanuit het ramp- gebied moesten ernstig gewonde personen naar ziekenhuizen in de omgeving worden gebracht, wat bepaald niet gemakkelijk was vanwege de vele obstakels. Meer dan ooit zal toen de onge- schreven wet van de burenhulp gegolden hebben: wie kon, die hielp.

Al dadelijk werden de burgemeesters van de geteisterde gemeen- ten door de Commissaris der Koningin, baron van Heemstra, ge- machtigd alle maatregelen te nemen die zij nodig achtten om de slachtoffers te hulp te komen. Eén van de eerste taken van het gemeentebestuur was dan ook om het getroffen gebied toe- gankelijk te maken. Bij het opruimen van de zandwegen achtte burgemeester Wilhelm de hulp van manschappen van het regiment genietroepen noodzakelijk. Op 2 juni arriveerden 35 man in Ei- bergen en Beltrum.

Reeds in de namiddag van die dag was de Ruurloseweg weer vrij voor het verkeer. Over een lengte van 450 meter moesten daar 150 zware eiken worden opgeruimd door Rijkswaterstaat. Bijna ongelooflijk als je bedenkt, dat het opruimen nog helemaal met de hand geschiedde. Ook was die dag weer verkeer mogelijk vanaf de Needseweg over de Stokkersbrug naar de Borculoseweg.

In verband met de te verwachten verkeersstroom werden er een tweetal politieposten ingericht: één te Eibergen op de hoek Grotestraat - Groenloseweg, waar het verkeer uit de richting Groenlo naar Neede zou worden omgeleid via Haarlo. De andere politiepost zou worden ingericht in Groenlo op de splitsing Deventer Kunstweg - Grolseweg. Hier zou de militaire politie de wacht houden. Op 6 juni kwam de mededeling, dat de ver- keersregeling voor de zandwegen kon worden ingetrokken. Al- leen voor zondag 12 juni werd nog een verkeersregeling getrof- fen. Er werden blijkbaar nog veel bezoekers verwacht.

Een volgend punt, dat hoog op de agenda van burgemeester Wil- helm stond, was het treffen van maatregelen i.v.m. de openba- re orde en veiligheid. Met de militaire politie werd overeen- gekomen, dat deze 's-nachts in het gehele geteisterde gebied zou patrouilleren. Extra bewaking van het gebied was geen overbodige luxe met al die openliggende huizen en weggewaaid voorwerpen. De politie-agenten Mom en Kammeyer konden de be-

waking onmogelijk alleen aan, temeer daar ze er plotseling veel andere taken hadden bijgekregen en ze zich per fiets moesten verplaatsen. Wilhelm stelde krachtige maatregelen in het vooruitzicht tegen ongewenste bezoekers:

"De Brigade Commandant van de Marechaussee te Neede bericht mij, dat in Neede woonwagenbewoners rondloopen en trachten lood, zink als anderszins op te koopen van hen wier woningen door de stormramp zijn verwoest of schade hebben geleden.

De Marechaussee en politie aldaar hebben zulks tegengegaan, waarop vorenbedoelde personen zich in de richting Borculo hebben verwijderd. De mogelijkheid bestaat dat zij ook in Eibergen zullen komen met hetzelfde doel, wat uiteraard niet toelaatbaar is. Mochten woonwagenbewoners of andere opkopers worden aangetroffen in het bezit van artikelen als bovenbedoeld, dan moet hun naar de herkomst ervan worden gevraagd. Voor het geval zij daaromtrent geen voldoende inlichtingen kunnen verstrekken dan zullen zij als verdacht van op onrechtmatige wijze aan die artikelen te zijn gekomen, bij mij worden voorgeleid. Aan hen, die door de stormramp zijn getroffen kan worden medegedeeld, dat zij bij de verkoop van tot hunne woning behoord hebbende goederen, de kans belopen geen schade-loosstelling te zullen ontvangen."

Dus ook de getroffen boeren zelf werden gewaarschuwd. Landbouwer Boomgaard in Avest wilde de antieke tegels uit zijn verwoeste boerderij wel verkopen. Veldwachter Mom had er echter lucht van gekregen en moest op last van de burgemeester de man dringend adviseren de antieke tegels niet voor een habbekrats te verkopen.

In dezelfde categorie valt een berichtje op 17 juni in de *Geldersche Bode*:

"Alhier trok dezer dagen bij de boeren een persoon rond, die voorgaf uit Lieveelde afkomstig te zijn, waar hij zeer door de stormramp geleden zou hebben. Hij trachtte borstels te verkoopen en wekte daarbij zoodanig het medelijden der koopers op, dat grif menig geldstuk in zijn zak terecht kwam. Eén der landbouwers, achterdocht krijsende, daar het bij hem vaststond dat de man niet uit Lieveelde was, nam onzen politie-agent Mom in de arm die spoedig verdachte opspoorde, waarbij bleek dat hij uit Aalten afkomstig was. Presesverbaal werd natuurlijk opgemaakt."

Waren de wegen snel opgeruimd, anders lag de situatie bij de verwoeste boerderijen. Hier waren het vooral de belangenorganisaties van de boeren (standsorganisaties) die hulp organiseerden en boden.

Op 3 juni richtte het hoofdbestuur van de A.B.T.B. (Aartsdiocesane Boeren- en Tuindersbond) zich tot de pastoors in het Aartsbisdom en vroeg hen een beroep te willen doen op jonge boeren om gratis mee te willen werken aan het opruimingswerk.

Deze oproep had tot resultaat, dat zich ongeveer 500 mannen meldden, afkomstig uit o.m. Groenlo, Zieuwent, Meddo en zelfs 15 man uit Wichmond. Secretaris Ruyter van het hoofdbestuur belastte zich met de organisatie. Ongeveer 80 jonge boeren werden in Beltrum aan het werk gezet. Maar ook de plaatselijke afdelingen van de A.B.T.B., de Gelders-Overijsselse Maatschappij van Landbouw (G.O.M.v.L.) en de Christelijke Boeren- en Tuindersbond (C.B.T.B.) boden hulp. Over hun rol bij de herbouw komen wij nog terug.

Burgemeester Wilhelm zorgde ervoor, dat er "geschikte manschappen en kader" van de Genie kwamen om leiding te geven aan de opruimers. Vier man kregen de leiding aan, wat toen nog de Spilmanssteeg werd genoemd en aan de Ruurloseweg. Veldwachter Mom moest voor inkwartiering zorgen, wat geen gemakkelijke klus zal zijn geweest bij zoveel hulpverleners. In zijn instructie aan Mom van 9 juni, stelde de burgemeester een belangrijke eis aan de opruimers, nl.: *"Er mag niets afgebroken worden, tenzij het laten staan gevaar voor ongelukken zou opleveren"*. De reden was duidelijk: de schatting van de schade moest nog plaatsvinden en wat nog bruikbaar was hoefde niet vergoed te worden.

Het opruimen kostte blijkbaar veel werk, want op 16 juni vroeg de afdeling Beltrum van de A.B.T.B. om versterking vanuit Groenlo, met name voor het afbikken van stenen. Vier dagen later ging Wilhelm zelf op pad om te kijken hoever de opruimingswerkzaamheden waren gevorderd. Maar ook hij moest konstateren, dat er in Beltrum nog steeds hulp gebruikt kon worden voor het afbikken van stenen en voor het aanvoeren van rivierzand voor de bouwputten van de nieuwe boerderijen. Tegelijkertijd kon hij vaststellen, dat er bij de meesten goed was opgeruimd. Daarmee kon een nieuwe episode in de afhandeling van de schade beginnen, nl. het taxeren van de schade aan gebouwen, roerend goed, boomgaarden en opgaand hout.

In de eerste dagen na de stormramp bleek nog weer eens, dat de betekenis van de aloude "naoberschap" nog weinig aan kracht had ingeboet. De slachtoffers konden rekenen op hulp van familie en niet of minder zwaar getroffen buren voor een tijdelijk onderdak. Zo verbleef de familie Meijer op "de Klumper" overdag bij het verwoeste huis en 's-nachts hadden ze een onderdak bij de buren. Van een aanbod als dat van de *Bond voor Grootte Gezinnen* om kinderen uit de geteisterde streek onder te brengen in tehuizen van de Bond in Egmond aan Zee en Boxtel hoefde maar weinig gebruik gemaakt te worden. De meesten probeerden zichzelf te redden.

Ook van het aanbod van het Rode Kruis en het Oranje Kruis voor gratis voedsel en kleding werd nauwelijks gebruik gemaakt in deze agrarische streek. Toen de burgemeester op 8 juni een rondtocht maakte langs de getroffen boerderijen noteerde hij vaak: "kan zichzelf redden". Maar hij was er niet gerust over, want de veldwachters kregen de instructie om gevallen waarin behoefte was aan eerste levensmiddelen door te geven.

Wel bleek er een grote behoefte te bestaan aan dekzeilen en noodwoningen. De dekkleden bleken niet te krijgen bij het ministerie van oorlog en marine. Daarom werden er op 2 juni 50 stuks aangekocht. Pas twee dagen later kwamen ze aan. Later werden er nog eens 26 bijgekocht. De behoefte was groot. Een en ander hoeft geen verbazing te wekken, temeer daar juni 1927 zeer regenrijk was. Op 17 juni werd Groenlo getroffen door een hevig noodweer, waarbij de straten in het vestingstadje blank kwamen te staan. Het weer verhinderde een vlotte hulpverlening. Anders dan in Neede moesten in Eibergen relatief grote afstanden over vaak modderige zandwegen afgelegd worden. Wilhelm was er verbaasd over, dat Neede op 2 juni al noodwoningen aan het bouwen was, maar daar lag alles ook dicht bij elkaar.

De meesten hebben niet gewacht op hulp van bovenaf bij het provisorisch waterdicht maken van hun huis. De minder ernstige gevallen gingen direct aan het werk en probeerden zo snel mogelijk dakpannen te krijgen voordat die uitverkocht raakten. Anderen maakten een loods of een schuur waterdicht met behulp van materiaal uit het verwoeste huis. Weer anderen konden enige vertrekken in het beschadigde huis waterdicht maken m.b.v. asfaltpapier, maar erg stevig was dat niet.

Maar in een 20 gevallen bleek zelfs het bouwen van een provisorisch onderkomen niet mogelijk. Zij kregen noodwoningen. Sommigen, zoals Boomgaard in Avest wilden er geen hebben,

De tijdelijke behuizing van de fam. Meijer op "Klumper". V.l.n.r.: Jan Luttikholt (knecht), Jan Mentink, Anna Meijer, Diene Mentink, Bernhard Meijer en mevr. Meijer. Op de oude potkachel moest alles gekookt worden. Het hout lag onder de tafel om het droog te houden voor de kachel.

Notenboomstr.
Groenlo.
overstroomd.
17 juni '24.

Op 17 juni werd Groenlo geteisterd door een hevig noodweer, waarbij o.m. de Notenboomstraat blank kwam te staan.

De noodwoning van de familie Baak te Olden Eibergen. Twintig gezinnen kregen zo'n "noodkeet". V.l.n.r.: Rieka, Christina en (leunend) Herman Baak.

Interieur boerderij Heerdink in Voor-Beltrum. V.l.n.r.: Leide Borgijink - Huiskes, Frans Borgijink (de latere eigenaar), Mina Wiggers (dienstbode), Jans Huiskes met voor hem: Jan Borgijink.

maar de verzoeken van G.J.H. Berendse, de weduwe Spilman en Luggenhorst "Koerveld" werden afgewezen. Op 2 juni werd tot aankoop van 10 noodwoningen overgegaan. Later werden er nog eens 10 en 1 vergroting bijbesteld. Deze waren bestemd voor:

J. Ketterink, D78; G. Abbink, D81; J.G. Gijgink, D88; H. Wennink, C43; Wed. J.C. Baak, D12; G.J. Pleiter, D13; Wed. J.H. te Nahuis, H12; Wed. J.B. te Brinke op "Peppelenbosch", H11; G.J. Bleumink, K162; G.A. Veldkamp op "Klein Roerdink", K165; A.W. Klein Gunnewiek, K176; J.B. Mentink op "de Klumper", K201; J.B. Luttikholt "Frankbaas", K183; J.H. Borgijink op "Heerdink", K178; G.J. Papen op "Groot Roerdink", K164; J.H. Klein Gebbink, H10; A.J. Koier, C42; A. Luttikholt op "Wielakker", K174; Wed. H. Kimmels, H14; en J.H. Geesink, H16. De vergroting was bestemd voor het gezin van Kolenbrander, K177.

Volgens een rapport van veldwachter Mom was er op 19 juni nog niets gedaan aan de bouw van 6 noodwoningen. Begin juli waren echter alle noodwoningen gereed. Het woongerief was gering: mevrouw Zieverink-Meijer vertelde, dat de familie er zelf een vloer en plafond in hadden moeten maken van hout van de verwoeste boerderij. De familie Meijer op "de Klumper" heeft er lange tijd in moeten doorbrengen. In de zomer was het er soms zo warm, dat de boter smolt. Haar moeder bewaarde daarom de boter in de waterput voor het oude huis.

Maar ook de nonchalance waarmee sommige noodwoningen waren neergezet wekte ergernis op. Een brief van W.Fr. Heringa uit Groenlo aan ds. Slot spreekt wat dat betreft boekdelen. Op 17 juni had hij een bezoek gebracht aan o.m. Koier en Wennink in Hupsel. De noodwoning van Wennink was bijna klaar, maar:

"...Tot onze groote ontsteltenis en verontwaardiging zagen wij dat deze woningen zonder vloer zoo op den zwarten grond zijn neergezet. Na den regen van hedenmiddag was de grond bij Wennink natuurlijk een modderpoel geworden. Ik wendde mij tot de timmerlieden, die bezig waren met het huis van Koier en vroeg hen of er geen vloeren in worden gemaakt, waarop ik een ontkennend antwoord kreeg. Ik uitte mijn verontwaardiging en kreeg toen lachend tot bescheid: 'Ja meneer, dat moet U dan maar eens aan de Koningin vragen'."

Heringa verzocht Slot om een onderzoek in te stellen en maatregelen te nemen. De briefschrijver, die ook Lichtenvoorde had bezocht, had aldaar gekonstateerd, dat men er de zaken beter voor elkaar had dan in Eibergen.

Het kwam er uiteindelijk op neer, dat iedereen die een noodwoning wilde hebben, zelf maar zorg moest dragen voor het nodige comfort.

Op 28 juni legde het College van B&W in de raadsvergadering een verklaring af over de stormramp. Daarin werd opgesomd, wat er allemaal gebeurd was sinds die rampzalige 1e juni. Het begint met een herdenking van de 7 personen die als gevolg van de stormramp in de gemeente Eibergen zijn omgekomen. Zeventien inwoners waren dermate getroffen, dat zij opgenomen moesten worden in de ziekenhuizen van Groenlo, Beltrum en Winterswijk. (In het Eibergse ziekenhuis werden overigens gewonden uit Neede opgenomen).

Het verslag vervolgt met een dankwoord aan degenen die "bijzondere belangstelling" hadden betoond door een bezoek te brengen aan de getroffen gemeenten, zoals koningin Wilhelmina, prins Hendrik en prinses Juliana, die ook de gewonden in de ziekenhuizen hebben bezocht. Ook was er een sympathiebetuiging binnengekomen van de voormalige Duitse keizer, Wilhelm II, en zijn echtgenote, keizerin Hermine.

Van regeringszijde was het getroffen gebied bezocht door de minister van Binnenlandse Zaken en Landbouw, mr. J.B. Kan, en door de commandant van het veldleger.

Over de schade meldde het college:

"De materiele schade is buitengewoon groot; aangezien de schattingscijfers nog niet geheel zijn vastgesteld kunnen worden, komt het ons beter voor op dit oogenblik geen schade bedrag te ramen. Wel kan het Dagelijksch Bestuur U mededelen, dat 54 boerderijen en een molen geheel dan wel grotendeels zijn verwoest en 37 boerderijen meer of minder belangrijke schade hebben geleden. Bovendien is er groote schade geleden aan opgaand hout en te velde staande gewassen."

Daarna werd verslag gedaan van de maatregelen die waren getroffen om de slachtoffers zo spoedig mogelijk een dak boven het hoofd te bezorgen, opruimingswerkzaamheden en de wederopbouw. Met betrekking tot het trage tempo waarin de noodwoningen waren gebouwd zei de burgemeester:

"Zeer tot ons leedwezen was het den aannemer der noodwoningen niet mogelijk al dadelijk een voldoende aantal werkkrachten in Eibergen en omliggende gemeenten te kunnen be-

komen; door het betrekken van timmerlieden uit Den Haag, Noord-Brabant en Nijmegen is in het tekort aan werkkrachten voorzien. De hoogst ongunstige weersgesteldheid gedurende de maand Juni was mede oorzaak, dat de bouw der noodwoningen vertraging heeft ondervonden. Eind vorige week waren ze gereed en waren bovendien enkele door belanghebbenden zelf gebouwde tijdelijke verblijven verbeterd."

Het College haakte in op de berichtgeving in de pers over de ramp:

"Veelal werd de indruk gewekt, dat, alhoewel de gemeenten Lichtenvoorde, Eibergen en Neede groote schade door den cycloon van 1 Juni j.l. hadden geleden, de ramp toch veel minder erg was dan die, welke op 10 Augustus 1925 de gemeente Borculo had getroffen. Deze onbewust gegeven onjuiste voorstelling van den omvang van de stormramp van 1 Juni 1927 was vermoedelijk mede oorzaak, dat de gelden die in de eerste dagen na de ramp door liefdadig Nederland werden bijeen gebracht, belangrijk minder waren, dan die welke in Augustus 1925 in zoo ruime mate aan Borculo toevloeiden."

Dankbaar is het college dan ook voor het werk, dat de heren Slot, Swildens en Van der Wal (die tezamen het "Comité tot leiding van de Steunactie vormden, waarover elders in dit nummer meer) in dezen hebben verricht.

Voorts een woord van dank aan de raadsleden, die een Plaatselijk Steuncomité hebben gevormd, dat in de gemeente Eibergen een huis-aan-huis-collecte hield. De opbrengst was f 13.000,-. Welke betekenis dit Plaatselijk Steuncomité verder heeft gehad voor de slachtoffers, onttrekt zich aan onze ogen door het ontbreken van voldoende bronnen.

Ook de heren J.E. Prakke, J.W.C. ter Braak en F. Duhoux werden in het dankwoord betrokken, omdat ze het initiatief genomen hadden om in de eerste dagen na de ramp een straatcollecte te houden op de zich daartoe het meest geeigende plaatsen in het getroffen gebied. De opbrengst bedroeg f 2474,63. Het aantal bezoekers, dat bereid was om iets bij te dragen aan de collecte, viel blijkbaar tegen.

Tenslotte toonde het College zich dankbaar voor de van elders ontvangen giften ten bate van de Eibergse slachtoffers (in totaal f 3438,45).

De hulporganisaties

Na de stormramp heeft het gemeentebestuur handen vol werk gehad, maar toch heeft het nooit die betekenis voor de slachtoffers gekregen als het gemeentebestuur van Borculo twee jaar eerder.

Toen Borculo op 10 augustus 1925 door een windhoos werd getroffen, was er voor het gemeentebestuur geen enkele organisatie waar het op terug kon vallen. Er moest toen een hele nieuwe hulporganisatie opgebouwd worden. Burgemeester De Muralt heeft zich op een geweldige en bijna legendarische wijze ingezet voor "zijn" zwaar getroffen stadje Borculo. Hij wist de steun van de natie voor Borculo te winnen.

In ieder geval was een van de resultaten toen, dat er een Nationaal Steuncomité Stormramp werd gevormd. Commissaris der Koningin, baron van Heemstra, bleef niet achter en vormde een Provinciaal Steuncomité.

Op 1 juni 1927 was er een andere situatie. Nadat de burgemeesters van de getroffen gemeenten de regering melding hadden gemaakt van de nieuwe "ontzettende stormramp", konden terstond de oude steuncomité's in ere worden hersteld, compleet met de oude personele bezetting en veel van de in het geval van Borculo gehanteerde regels voor schadeloosstelling.

De Commissaris der Koningin van Gelderland, streefde er vanaf het begin naar, om de burgemeesters van de getroffen gemeenten op één lijn te krijgen en te houden. Waarschijnlijk wilde hij daarmee voorkomen, dat ze er een persoonlijke show van zouden maken, zoals hun collega De Muralt dat - althans in de ogen van de Commissaris der Koningin - had gedaan, en er geen verschillen in de behandeling van de slachtoffers zouden ontstaan.

Voor de betreffende gemeenten was er dus niet veel meer te organiseren, maar dat wilde niet zeggen, dat de gemeenten daarom minder werk zouden hebben. De aantekeningen van burgemeester Wilhelm, die mede de basis vormden van dit themanummer, getuigen daarvan.

In de nu volgende hoofdstukjes willen wij de organisaties, die betrokken waren bij de afwikkeling van de schade, de revue laten passeren. Achtereenvolgens waren dat: het Nationaal Steuncomité Stormramp 1927, het Provinciaal Steuncomité en het Uitvoerend Comité.

Het eigen gezicht van "onze" stormramp kwam het meest duidelijk tot uiting in het "Comité tot leiding van de Steunactie" en in de hulp die geboden werd door de agrarische belangenorganisaties. In het slothoofdstuk komen alle lijnen weer tezamen.

Nationaal Steuncomité stormramp 1927

Terstond na de ramp verzocht de minister van Binnenlandse Zaken en Landbouw, mr. J.B. Kan, de leden van het Nationaal Steuncomité Stormramp 1925 hun taak te willen voortzetten in het belang van de slachtoffers van de stormramp van 1 juni 1927. Alle leden voldeden aan dat verzoek en ook de leden van het dagelijks bestuur, bestaande uit jonkheer J.H. Roëll, voorzitter; dr. N.M. Josephus Jitta, secretaris; F.J.M. van Ogtrop, penningmeester, en de commissarissen der koning in de provincies Noordbrabant, Gelderland, Overijssel en Zeeland. Alleen de naam werd gewijzigd in "Nationaal Steuncomité Stormramp 1927". Het stelde meteen f 20.000,- beschikbaar, een bedrag dat nog over was van de stormramp van 1925. De belangrijkste taken van het Nationaal Comité lagen op financieel terrein, nl. het inzamelen van geld, het voeren van het beheer hierover en de verdeling van het geld over de getroffen gebieden via de Provinciale Steuncomité's. Voor de vergoeding van de schade werden dezelfde regels gehanteerd als destijds in Borculo. In het *Algemeen Verslag van het Nationaal Steuncomité Stormramp 1 juni 1927* worden ze opgesomd:

- "1. In het algemeen zal geringe schade niet vergoed worden.
2. Boomen worden alleen vergoed, wanneer kwantiteit en/of kwaliteit daartoe aanleiding geven.
3. Bedrijfsschade wordt niet vergoed.
- 4a. Bij schade van geringen aard:
Inkomen: Schade beneden:
f 1500,- - f 2000,- f 25,- geen vergoeding.
" 2000,- en meer " 50,- " "
- 4b. Bij schade van grooteren aard:
Inkomen tot:
f 1500,- 100 %
" 1500,- - f 2000,- 75 %
" 2000,- - " 2500,- 50 %
" 2500,- - " 3000,- 25 %
- 4c. Bij aanzienlijke schade bij hoogere inkomens dan de opgenoemde zal deze geregeld worden naar bevind van omstandigheden, waarbij rekening gehouden zal worden met het bezit van den getroffene.
5. Bij het bepalen van het inkomen zal niet uitsluitend rekening gehouden worden met de opgaven der belasting-

administratie, maar ook met de inlichtingen, welke men van den Burgemeester, vertrouwenslieden enz. ontvangt.

- 6. Ieder schadegeval zal op zichzelf met alle omstandigheden, voor zover bekend, bekeken worden. Bovenstaande normen zijn dus niet als strenge regel te beschouwen".*

Hieraan kan worden toegevoegd, dat de hoogte van de uitkeringen medebepaald zou worden door de hoogte van het ingezamelde bedrag.

Het was enerzijds als een geluk bij een ongeluk te beschouwen, dat de rampen van Borculo en 1 juni 1927 zo kort na elkaar plaatsvonden, waardoor nog gebruik gemaakt kon worden van de organisaties die in 1925 waren opgericht en van de personen die toen ervaring hebben opgedaan. Het Nationaal Steuncomité vond dit kennelijk ook, maar voegde er in het "Algemeen Verslag" onmiddellijk aan toe, dat het gewenst zou zijn, "...nu reeds de kern te vormen voor een Nationaal Steuncomité dat bij toekomstige rampen onmiddellijk te werk gesteld kan worden". Pas in 1935 was het zover, toen het Nationaal Rampenfonds werd opgericht.

Provinciaal Steuncomité

Ook dadelijk na de ramp, maar op initiatief en onder voorzitterschap van de Commissaris der Koningin in Gelderland, mr. S. baron van Heemstra, werd een Provinciaal Steuncomité opgericht. De verdere samenstelling was: A.F. Leeman, secretaris-penningmeester; H.F.M.E. Graaf van Limburg-Stirum, burgemeester van Brummen, maar in dit comité zitting hebbend als vertegenwoordiger van het Oranje-Kruis; mr. J.A. Timmerman te Nijmegen, kringcommissaris van het Rode Kruis; ir. A.M. Kuysten, inspecteur van de volkshuisvesting te Arnhem; J. van Mackelenburg, directeur van het R.K. Huisvestingscomité in Den Bosch en H. de Liefde, lid van Gedeputeerde Staten. Ook hier weer veel mensen die ervaring hadden opgedaan na de ramp van Borculo.

Op 4 juni werd er in Groenlo (dat overigens zelf nauwelijks te lijden heeft gehad, maar in de eerste dagen na de stormramp een centrale rol speelde) een vergadering belegd, waarbij ook de burgemeesters uit het meest getroffen gebied aanwezig waren. Daar werden enige globale regels opgesteld voor de manier waarop de schatting zou verlopen. Voorts werd er besloten tot de instelling van een "kleine commissie" uit het Provinciaal Steuncomité, die zou gaan optreden als "Uitvoerend Comité".

Uitvoerend Comité

Van de genoemde hulpverlenende organisaties was het *Uitvoerend Comité van het Provinciaal Steuncomité in de Provincie Gelderland*, zoals het officieel heette, het belangrijkste. Voorzitter was H.F.M.E. Graaf van Limburg-Stirum, leden waren: J.A. Timmerman en ir. A.M. Kuysten.

Het Uitvoerend Comité nam o.m. de beslissingen over de uit te keren schadevergoedingen. Dit gebeurde in samenspraak met de burgemeester. Soms was gemeentesecretaris F.N.H. Gurck bij de vergaderingen aanwezig. Vanaf 12 juli namen ook de leden van het Comité tot leiding van de Steunactie deel aan de vergaderingen.

Eén van de eerste zaken die geregeld moest worden, was de manier waarop de hulpverlening bij het herstel of herbouw geëördineerd zou moeten worden.

Op het oude gemeentehuis van Eibergen, waar ook het bureau gemeentewerken gehuisvest was, werd de hoofdadministratie van het Uitvoerend Comité ondergebracht. Burgemeester Wilhelm duidde dit bureau eens aan als de "Finantieele Centrale Eibergen". Duidelijker kon de centrumfunctie van Eibergen na de stormramp niet weergegeven worden. De leiding berustte bij mr. G. Verriijn Stuart. Toen deze in december 1927 vertrok, werd provinciaal opzichter J.H. Geerke met de leiding belast. Op de hoofdadministratie werkten aanvankelijk 6 personen, later 15. Er was dus blijkbaar heel wat werk aan de winkel.

Uit de ervaringen opgedaan te Borculo, was de les getrokken, dat er nu niet meer gewerkt moest worden met een centraal bouw bureau. Nu werd er in iedere plaats een "sub-bureau" ingesteld, waarschijnlijk, omdat dat geacht kon worden beter op de hoogte te zijn met de plaatselijke toestanden. Het zat er met de neus bovenop, zodat alle zaken die met het herstel of de herbouw te maken hadden gemakkelijker te regelen en te controleren waren.

Het Plaatselijk Bouwbureau, zoals het meestal genoemd werd, stond onder de leiding van de burgemeester. Het bestond uit mensen van het bureau gemeentewerken, van wie gemeente-opzichter "Sally" Hietbrink wel het belangrijkste was. Het Uitvoerend Comité voegde hieraan eigen mensen met ervaring toe. In het Algemeen Verslag heet het, dat deze zouden zijn aangesteld "als tijdelijke versterking van den dienst van het plaatselijk bouwtoezicht", maar in feite hadden ze de leiding. In Eibergen werden J.H. Geerke en de architect Meijer toegevoegd aan het bureau gemeentewerken.

Het oude gemeentehuis van Eibergen: zetel van de "Finantieele Centrale Eibergen" en van het bureau gemeentewerken, voor de gelegenheid omgedoopt tot "plaatselijk bouw bureau".

Nogmaals boerderij Kimmels Avest. V.l.n.r.: Hendrik Heutink, Willem Kuiperij, burgemeester Wilhelm, dan òf burgemeester Kraakman van Groenlo, òf gemeentesecretaris Gurck, Hendrik Kimmels en gemeente-opzichter "Sally" Hietbrink.

Tot de taken van het bureau behoorden: het schatten van de schade en bouwkosten (Hietbrink en Geerke); het maken van bouwtekeningen in die gevallen waarin het bouwplan van de getroffen niet aanyaard kon worden (Meijer en Hietbrink) en het toezicht houden op de bouwwerkzaamheden (Geerke, Dijken en Hietbrink).

Alle nieuwbouwplannen werden ter beoordeling voorgelegd aan de architect ir. Meijer. De algehele herbouw in het gehele gebied stond onder de leiding van ir. A.M. Kuysten. Zijn bemoeienis met de heropbouw was intensief, mede omdat het gemeentelijk bouw- en woningtoezicht nog in de kinderschoenen stond. Regelmatig drong hij er bij het gemeentebestuur op aan, om bepaalde bouwvoorschriften in de gemeentelijke bouwverordening op te nemen. De stormramp betekende in dit opzicht een keerpunt. Kuysten toonde zich wel erg vooruitstrevend, toen hij er bij de burgemeester op aandrong een welstandsbepaling in de gemeentelijke bouwverordening op te laten nemen. Hij realiseerde zich kennelijk niet, dat hiermee de kosten van herbouw behoorlijk zouden worden opgedreven.

Een en ander resulteerde erin, dat het college van B&W op 27 juni een reeks van nieuwe bepalingen in de gemeentelijke bouwverordening opnam, die voornamelijk voorschriften bevatten voor de te gebruiken materialen en de te volgen werkwijze indien de betrokkenen in aanmerking wilden komen voor een schadevergoeding.

Eén van de andere zaken die snel geregeld moest worden, was de manier waarop de taxatie van de schade zou plaatsvinden. Reeds daags na de ramp was er in Eibergen al een commissie benoemd die de schade aan het onroerend goed zou schatten. Dit werk werd opgedragen aan de opzichters Geerke en Hietbrink (volgens andere bronnen zouden de Eibergse timmerlieden Smeyer en Te Nijenhuis zich hiermee bezig gehouden hebben). Maar voordat die commissie aan het werk kon, moest eerst de rommel opgeruimd zijn.

Op 7 juni werd er in Eibergen een vergadering belegd van het Uitvoerend Comité met de burgemeesters uit de drie gemeenten en de door hen benoemde schattingscommissies. Er werd toen besloten een commissie te benoemen die de schade aan roerende goederen zou gaan taxeren. Wie daarin zitting hadden, hebben wij niet kunnen achterhalen. Tevens werden er weer normen vastgesteld, dit keer voor het schatten van schade aan roerende goederen:

te veld staande vruchten:

1 hct. rogge:	f 200,-
1 hct. aardappelen:	f 250,-
1 hct. suikerbiets:	f 50,-

1 het. haver: f 200,-
1000 kg. hooi: f 40,-

Normen voor landbouwwerktuigen waren o.a.:

*ploeg: f 30,- - f 70,-; wagen: f 200,- - f 300,-; dorsma-
chine: f 200,- - f 250,-; eggen: f 13,- - f 15,-; gras-
maaimachines: f 200,-; maalmolen: f 300,-.*

Overige zaken:

*formuispot: f 30,- - f 50,-; fornuis: f 60,- - f 100,-;
kachels: f 30,- - f 40,-.*

Voor boomgaarden en opgaand hout werden geen regels vastgesteld. Wel werden weer aparte taxatiecommissies benoemd voor het schatten van de schade aan boomgaarden, waarmee wethouder Assinck zich heeft beziggehouden, en voor het opgaande hout, die werd verricht door Nahuis uit Groenlo. De beide veldwachters zouden het aantal gevallen bomen per eigenaar opnemen.

Ten aanzien van het pluimvee werd op 7 juni besloten om geen kippen te vergoeden, maar er mocht een uitzondering worden gemaakt voor heel arme gezinnen. Het Uitvoerend Comité wilde liever een beroep doen op niet of nauwelijks getroffen boeren om gratis kippen te verstrekken aan hun collega's.

Tenslotte werd besloten om geen oude, niet meer in gebruik zijnde landbouwgereedschappen te vergoeden.

De schattingscommissies kregen bonboekjes mee, waarin per geval het volgende genoteerd moest worden: de grootte van het gezin, leeftijd en geslacht van de gezinsleden, de omvang van de vee-stapel, het grondbezit, belastingaanslagen, vermogen, eventuele hypotheek en andere schulden en verder al wat nodig was om een goed inzicht te krijgen in de draagkracht van de getroffenen, zoals bijv. verzekeringen.

De boeren mochten ook zelf taxateurs benoemen wanneer zij het niet eens waren met de officiële taxatie. Enkel en enkele hebben van deze mogelijkheid gebruik gemaakt, zoals Nahuis en Olminkhof.

Al met al brachten de diverse Comité's met hun normen en regels een enorme administratieve rompslomp met zich mee, alvorens met de herbouw kon worden begonnen. Het was allemaal wel erg gedegen, maar zeer tijdrovend: voor de boeren, die graag voor de winter hun boerderij klaar wilden hebben, en voor de aannemers, die soms lang moesten wachten op het geld.

Het Comité tot leiding van de steunactie

De stormramp van 1 juni 1927 kreeg aanvankelijk weinig financiële steun. In de pers zou de indruk gewekt zijn, alsof de schade wel mee zou vallen. Dit had natuurlijk zijn neerslag op de liefdadigheid, want voor de herbouw waren de getroffenen afhankelijk van giften. Slechts weinigen waren verzekerd, terwijl van de staat niets te verwachten viel.

Dit beeld werd in de hand gewerkt, doordat de cycloon van 1 juni 1927 vooral huisgehouden had op het platteland. In de eerste dagen was dat nog moeilijk bereikbaar voor de journalisten, die zich toen voornamelijk beperkten tot Neede. Daarom is deze cycloon wel eens betiteld als de "cycloon van Neede". Net als in Borculo dreigde de aandacht zich teveel te richten op één plaats, maar gelukkig is het niet zover gekomen.

Pastoor J.J. Swildens van Harreveld was één der eersten die de aandacht vestigde op het probleem. In het (R.K.) *Boeren- en Tuindersblad* van 10 juni schreef hij over het beeld van de ramp onder het kopje "Boerenplicht":

"Een geweldige ramp heeft getroffen onzen mooien Gelderschen en Overijsselschen Achterhoek, onzen Achterhoek die Roomsch is en hoezeer in de toekomst ook door de industrie bedreigd, nu nog is een landstreek, waar 't boerenbedrijf den boventoon voert en de boerenstand de ruggesteun, de ruggemerg uitmaakt van heel de streek.

Omdat dit niet begrepen wordt, komen verschillende kranten berichten, verschillende schattingen van 'deskundigen' geheel verkeerd uit. Omdat dit niet begrepen wordt, durft men beweren, dat deze ramp minder is dan die van Borculo. Terwijl toch ieder, die het boerenbedrijf een beetje kent, terstond moet zeggen, dat deze ramp veel en veel groter is. Omdat dit niet begrepen wordt, krijgt men krantenberichten, dat met vierduizend gulden per verwoeste woning de schade zou zijn hersteld. De meest onmiddellijke bedrijfsschade zullen we maar terzijde laten, maar ieder, die iets in het boerenbedrijf thuis is, begrijpt toch wel, dat het onverantwoordelijk is een dergelijke schatting de wereld in te sturen. (...)

Heel wat anders is het, dan wanneer 'n stadje met den grond gelijk was gemaakt. Hier, omdat het verder uit elkander ligt en niet zo gemakkelijk te bereiken voor de mensen, die in automobielen komen kijken en bang zijn hun verlakte

schoenen met slijk onzer binnenwegen te bevuilen, is het niet zoo gemakkelijk een raming van de schade te maken. Hier is door de verspreide ligging der boerderijen, de indruk van hen die er vluchtig langs gaan, misschien niet zo groot, maar voor u georganiseerde boeren is dit 'n heel ander geval."

De collectes in het land en onder de bezoekers vielen aanvankelijk tegen. Onder de bezoekers waren er ook, die niet bijster begaan waren met het lot van de boeren, zoals Jan Wilderink ons vertelde. Eén van de weinige bezoekers aan zijn boerderij (Hoondermaot in Olden Eibergen) had zelfs tegen hem durven zeggen: *"Nou, ze liggen er nog veel beroerder!"*

Gelukkig werd het probleem op tijd ingezien door de burgemeesters van Lichtenvoorde, Eibergen en Neede. Zij namen het initiatief tot de oprichting van het *Comité tot leiding van de Steunactie*. Als leden werden aangezocht: dr. W.L. Slot jr. uit Rekken, die voorzitter werd; pastoor J.J. Swildens uit Harreveld en ds. P. van der Wal uit Neede.

Op 16 juni richtte het nieuwbakken Comité zich in een schrijven tot alle burgemeesters, predikanten en hoofden van scholen, met het doel hen te vragen om de steun te willen bevorderen door daar hun naam aan te verbinden of hun invloed te willen aanwenden. Doel van het Comité was

"...om den toestand, die door de stormramp van 1 Juni ontstaan is, zonder overdrijving en geheel naar waarheid aan het Nederlandsche volk bekend te maken..."

Ook werd gewezen op het verschil met de situatie in Borculo in 1925:

"Wanneer de hoeven naast elkander lagen, zou een gansch anderen indruk worden verkregen en het een ieder duidelijk zijn, DAT DE RAMP VAN NU IN OMVANG VERRE DE VORIGE OVERTREFT!"

Het Comité tot leiding van de Steunactie is steeds alert geweest op, in zijn ogen, onjuiste berichtgeving in de pers. Het heeft wel succes gehad bij het bevorderen van de financiële steun: uiteindelijk bleef er zelfs nog ruim 8 ton over. Het heeft niet kunnen voorkomen, dat de cycloon van 1 juni 1927 in het vergeetboek terecht kwam, maar dat was het doel ook niet.

Doch spoedig kreeg het Comité er een taak bij: sedert 12 juli was het, op voorstel van burgemeester Wilhelm, nauw betrokken bij de afwerking van de schade van de stormramp. Sinds die dag

namen de drie leden van het Comité deel aan de vergaderingen van het Uitvoerend Comité, *"voor het geven van inlichtingen omtrent de personen over wier steuntoekoming wordt beraadslaagd"* zoals burgemeester Wilhelm het zei. De drie leden vormden in zijn ogen *"een soort Vertrouwenscommissie"*. Het Uitvoerend Comité sprak liever van de *"Commissie van advies van het Provinciaal en Uitvoerend Comité"*.

De taken van de Vertrouwenscommissie, de meest gebruikte naam, lagen op een heel breed terrein. Zo werden alle "moeilijke" gevallen voorgelegd voor advies aan de Commissie, maar het vergaarde ook zelfstandig allerlei inlichtingen. Zo nu en dan kregen de leden verzoeken van getroffen en om hun zaak te bepleiten bij het Uitvoerend Comité. Meestal ging het daarbij om verzoeken om de reeds toegekende schade-uitkeringen te verhogen.

Uit de stukken blijkt niet, dat er sprake was van een gebiedsafbakening tussen de drie commissieleden. Allen hebben werkzaamheden op Eibergs grondgebied verricht, vooral ds. Slot en pastoor Swildens zijn in Eibergen actief geweest, laatstgenoemde hoofdzakelijk in Voor-Beltrum en Avest.

Ds. W.L. Slot jr., voormalig predikant te Rekken, oprichter en directeur van de Rekkense Inrichtingen, genoot in de wijde omgeving grote bekendheid. Hij was lid van de gemeenteraad van Eibergen. Door zijn pionierswerk voor de Rekkense Inrichtingen was hij een man die van aanpakken wist, die organiseren kon.

Reeds vanaf het begin voelde hij zich betrokken bij het gebeuren. Op 2 juni meldde hij zich bij gemeentesecretaris Gurck, aan wie hij o.m. adviseerde om in Eibergen een comité op te richten, dat zou moeten bestaan uit de leden van de gemeenteraad en dat "een flinke actie" zou moeten gaan voeren. Voorts leek het hem wenselijk, dat zo spoedig mogelijk de schade opgenomen zou worden.

In die dagen was het nog geen gewoonte, dat burgers bij de overheid aan de bel trokken met een paar ongevraagde adviezen. Dan moest je wel een gerespecteerd en invloedrijk man zijn. Zo iemand was dr. W.L. Slot, een man die je dus niet zomaar kon passeren toen de burgemeesters van Lichtenvoorde, Eibergen en Neede later met het idee voor een "Comité tot leiding van de Steunactie" kwamen. Dr. Slot werd haast als vanzelfsprekend voorzitter van dit Comité.

Voordat het zover was, fungeerde Slot als een soort adviseur van het gemeentebestuur. In de aantekeningen van de burgemeester heet het, dat ds. (zoals Wilhelm hem bleef noemen)

Slot sinds 3 juni was "toegevoegd" aan het college van burgemeester en wethouders. Met grote voortvarendheid ging Slot aan de slag. Op pinksteren organiseerde hij een collecte te Rekken, waar op dat moment een muziekconкурс gehouden zou worden. Met oog voor details, constateerde Slot, dat het gebruik van de dekkleden "wel beter kan" en adviseerde om de genietroepen behulpzaam te laten zijn bij het waterdicht maken van de boerderijen.

Meerdere malen heeft hij samen met de burgemeester het getroffen gebied bezocht. Een groot voordeel daarbij was, dat hij de beschikking had over een auto, waarvoor hij uiteindelijk ook een royale vergoeding kreeg.

De kwaliteiten van pastoor (rector) J.J. Swildens uit Harreveld lagen op een ander terrein. Hij maakte zich aanvankelijk druk over de beeldvorming van de natie over deze stormramp en hij was het ook, die zich samen met de standsorganisaties inzette voor de modernisering van de bedrijven.

Th.A.M. Thielen beschreef in zijn standaardwerk *Bijdragen tot de geschiedenis van de enclave Groenlo-Lichtenwoorde*, pastoor Swildens als een "begaafd priester en predikant", die van 1925 tot 1929 pastoor van Harreveld was, maar vanwege zijn moeilijke karakter, dat al snel leidde tot grote spanningen tussen de pastoor en een gedeelte van zijn parochianen, werd overgeplaatst naar Munsterseveld.

De Vertrouwenscommissie speelde een belangrijke rol. Naar buiten toe, was de commissie waakzaam waar het ging om het beeld van de ramp. In de vergaderingen van het Uitvoerend Comité sprak zij een woordje mee over de uitkeringen: zo kreeg Lutikholt "de Mölder" van het Uitvoerend Comité een bedrag van f 3000,- toegezegd "als eerste steun voor de bouw van een moderne maalderij", maar burgemeester Wilhelm tekende hierbij aan: "Niet uitbetalen alvorens overleg met Pastoor van Harreveld".

G.J. Luttikholt voor de restanten van z'n molen in Avest. Mevr. M. Verheyen - Klein Gebbinck heeft deze geschiedenis uitgebreid vastgelegd in OLD NI-JS 4.

Boerderij Nahuis in Avest heeft schijnbaar aan de rand van de cycloon geleden. Het woongedeelte bleef vrijwel intact. V.l.n.r.: Willem Smeenk, Hendrik Baak (Hiddink), beiden knechts, Hendrik Nahuis, eigenaar.

Boerderij Kolenbrander, thans Groot Wassink, aan de Ringweg 34 te Beltrum.
V.l.n.r.: Bernhard te Veluwe, beter bekend als Bernhard Bosman, daghuurder
bij Groot Wassink. Daarachter: Reind Dekkers (later gemeentearbeider). De
jongen met de vinger in de mond is Hendrik Groot Wassink, daarnaast: Johan
Groot Wassink, Jan Groot Wassink senior, de latere eigenaar van deze boerderij.

Boerderij Kolenbrander in Beltrum heeft achtereenvolgens van de tijd van de opbouw tot
heden het wooncomplex bestaande uit twee huizen. V.l.n.r.: Willem Bosman, Hendrik
Bosman (Hendrik), beiden boerinnen, Hendrik Kolenbrander, eigenaar.

De standsorganisaties

Zoals vaker is voorgekomen hebben rampen als "onze" stormramp, afgezien van het persoonlijke leed, een positief effect waar het gaat om de heropbouw. Een bekend voorbeeld is het bombardement op Rotterdam op 10 mei 1940, waarbij het oude stadcentrum voor een groot deel werd verwoest. Voor het gemeentebestuur was dat na de oorlog aanleiding om de stad aan te passen aan de eisen van de moderne tijd. Zo ook in 1927, toen de cycloon voornamelijk op het platteland huishield, waarbij veel oude en verouderde boerderijen het loodje legden. Op dit punt was er na 1 juni een grote rol weggelegd voor de standsorganisaties en de coöperaties.

De stormramp betekende op diverse punten het einde van de traditionele bouwwijze, al zou men dat op het eerste oog niet zeggen, wanneer men thans langs de route rijdt die destijds in de baan van de hoos lag. Zo verdween het riet van de daken, althans voor het deel van het dak boven de "plate". Dit was o.m. het geval bij Olminkhof op de "Jonge Scholte" en Vaarwerk op "Biezebeek". Na de stormramp werden deze boerderijen geheel gedekt met pannen.

Een ander fenomeen dat zich door wist te zetten was, dat de nieuwgebouwde boerderijen nu met de woonhuiskant naar de openbare weg werden geplaatst. De boerderij van Harbers op de "Olde Scholte" werd toen a.h.w. omgedraaid. De functie van de "enddeure" als hoofdingang van de boerderij verdween hiermee, terwijl de voordeur als nieuwe hoofdingang nog lang niet altijd als zodanig gebruikt werd.

Het *Boeren- en Tuindersblad* van 17 juni schreef over de noodzakelijkheid van modernisering:

"...Dat de oude inrichting, het z.g. 'Halletype', met zijn groote deel niet meer practisch was, noch uit het oogpunt van oogstberging, noch uit een oogpunt van economische arbeidsaanwending, zal iedereen wel moeten toegeven. Dat de ouderwetsche stalinrichting niet geschikt was voor de winning van melk van de kwaliteit zoals thans geeischt wordt, zal ook weinig tegenspraak hoeven te verwachten..."

Het initiatief ging uit van het hoofdbestuur van de A.B.T.B., hetgeen wel voor de hand lag, aangezien de meeste boeren in het getroffen gebied rooms katholiek waren. Samen met het Uitvoerend Comité en vertegenwoordigers van de plaatselijke afdelingen van de Gelders-Overijsselse Maatschappij van Landbouw,

(G.O.M.v.L.), Christelijke Boeren- en Tuindersbond, A.B.T.B. en de zuivelfabrieken van Beltrum en Eibergen werden vergaderingen belegd op 14 juni in Beltrum en Eibergen. Hierbij waren ook vertegenwoordigers van de *Provinciale Commissie voor Stalverbetering* aanwezig. De veldwachters Mom en Kammeyer moesten ieder in hun gebied de boeren oproepen ter vergadering. Een hele fietstocht!

Tijdens die vergaderingen bleek, dat er nog veel onduidelikheden heersten rond de herbouw. De secretaris van het hoofdbestuur van de A.B.T.B., Ruyter, adviseerde de boeren toch vooral gebruik te maken van de mogelijkheid om bij het maken van een bouwplan advies te vragen aan de Commissie voor Stalverbetering. Daaraan waren geen kosten verbonden. Maar Stotter uit Beltrum legde de vinger op de zere plek, toen hij stelde, dat stalverbetering ook meer zou gaan kosten. De voorzitter antwoordde, dat het Uitvoerend Comité er van uit ging, dat "men een goede verbetering zo goedkoop mogelijk maakt. Er kan niet worden gezegd: 'U krijgt voor dat alles vergoeding'." Het *Algemeen Verslag van het Nationaal Steuncomité Stormramp 1 juni 1927* vermeldde welke gedragslijn werd aangehouden ten aanzien van woningen en gebouwen:

"Bedsteden werden niet gebouwd.

Tusschen de woonhuizen en de daarachter gelegen stallen en schuren werd de scheidingsmuur tot aan het dak opgetrokken, teneinde op de zolders slaapkamers te kunnen bouwen, brandvrij afgesloten van de bergplaats voor hooi en oogst, tevens gevrijwaard tegen optrekkende staldampen.

Directe verbinding van het hoofdwoonvertrek met de daarachter gelegen deel- en stalruimte werd niet toegelaten. De toegang behoort te geschieden via de waschkamer of door een afsluitend portaal. Tegelijk werd het bouwen van grupstallen, aparte melkkamers, gierkelders en mestvaalten bevorderd; krachtige propaganda werd hiervoor gevoerd door de Provinciale Commissie voor Stalverbetering."

Het vermeldde overigens niet, dat ook het maken van "goede privaten" werd bevorderd.

Samen met de G.O.M.v.L. werden excursies georganiseerd naar moderne bedrijven in Twente. Leden van de G.O.M.v.L. konden zich in Eibergen opgeven bij J. Leppink. De kosten zouden ten hoogste f 1,35 bedragen.

Interieur van de verwoeste boerderij "Frankbaas". Hier is nog een stuk "wand" te zien (vlechtwerk van hout, bestreken met leem). V.l.n.r.: eigenaar Jans Luttikholt, Gert Colenbrander, en in de bedstee: Jans Mentink.

"Klein Roerdink" in Voor-Beltrum. De nieuwbouw (op dezelfde plaats) is bijna voltooid. Thans woont daar de fam. Ten Have, Ringweg 23). De herbouwde boerderijen waren dan wel gemoderniseerd, maar ze waren en zijn zeer karakteristiek.

Maar het was ook gewenst, dat de vrouwen meegingen. Het *Boeren- en Tuindersblad*:

"Ofschoon de eigenaars van de verwoeste boerderijen moeilijk van huis kunnen, is deze excursie toch wel een vrije dag waard. Het is een onderdeel van het opbouwingswerk. Maar het is niet alleen noodig, dat de boeren meegaan, ook de vrouwen mogen niet thuisblijven. Ook zij hebben immers evenveel belang bij een economische en gemakkelijke inrichting van de boerderij."

De opmerking van Stotteler op 14 juni gaf het dilemma aan waarvoor de boeren kwamen te staan na alle mooie woorden, namelijk enerzijds van de gelegenheid gebruik te willen maken om het bedrijf te moderniseren, anderzijds maar af te moeten wachten, of men de extra kosten ook uitbetaald kreeg. Opzichter J.H. Geerke drukte dit probleem op een andere plaats en een ander tijdstip in de volgende krachtige bewoordingen uit: "Wat meer kost moet je bijbetalen, wat minder kost word je gekort".

Een ondersteunende functie hadden de standsorganisaties ook, waar het ging om verzekeringen tegen stormschade. De ramp van Borculo had in dezen weinig effect gehad. Weinig boeren bleken verzekerd te zijn. Na de stormramp van 1 juni werd het helemaal anders. De schrik zat er goed in. Daarvan maakten allerlei verzekeringsmaatschappijen dankbaar gebruik, maar soms ten koste van de betrokkenen. Het hoofdbestuur van de A.B.T.B. berichtte in het *Boeren- en Tuindersblad*:

"Leden zijt voorzichtig met het afsluiten van verzekeringen tegen stormschade.

Wij waarschuwen onze leden ten ernstigste thans geen verzekeringen te sluiten tegen stormschade. Verschillende leden zijn hierdoor reeds gedupeerd. Er zijn veel kapers op de kust, welke thans de boeren verzekeringen opdringen, waarvan moet worden gevreesd, dat onze leden alleen zullen moeten betalen en nooit iets zullen ontvangen.

Wij herinneren bij deze b.v. aan onze artikelen over de stormschadeverzekering "Renovatum" te Amsterdam, voorkomende in ons Bondsorgaan van 18 juni en 9 juli 1926.

Het hoofdbestuur van den A.B.T.B. houdt volgende week vergadering en zal dan tevens bespreken of oprichting ener onderlinge stormschadeverzekering mogelijk is, dan wel of een solide verzekering kan worden aanbevolen".

De wederopbouw

Van meet af aan werd er hard gewerkt aan het herstel van de minder zwaar beschadigde boerderijen. Degenen die voor vergoeding in aanmerking wensten te komen moesten op het plaatselijk bouwbureau in het oude gemeentehuis melding maken van de schade en konden dan in de regel volstaan met het overleggen van de rekeningen van de herstelkosten. Burgemeester Wilhelm tekende op 3 juni reeds aan:

"Herstellingen die door de getroffen personen al dadelijk worden uitgevoerd, daarvan bij den aanvang of daarvan kennis te geven aan het gemeentebestuur; die dat niet doet, kan niet op eventueele vergoeding rekenen."

Op 10 juni maakte de burgemeester een rondgang langs de getroffen boerderijen in Olden Eibergen en Hupsel. Nu was het doel om eens te kijken hoever men met het herstel gevorderd was. In deze buurtschappen waren aanmerkelijk minder boerderijen verwoest, maar waren er veel meer die meer of minder grote schade aan het dak hadden opgelopen:

"J.B. Stoverink, D64: dak is hersteld; schuurdeuren vernieuwd.

J.H. Lenderink, D63: dak weer hersteld.

J.B. Barink, D65: dak hersteld; muren gescheurd.

B. Endeman, D66: dak van woning en schuur weer geheel ingedekt met pannen.

H.J. Eenink, D77: dakschade weer hersteld.

G.J. Hofman, C48: woont gepacht van Hungerink; dak van het achterhuis nog gedeeltelijk open; dak voorhuis weer met oude pannen gedekt. Zou 2 zeilen uitstekend gebruiken!!

J.W. Dieperink, D86: dakpannen achterhuis weer gelegd; metselaar zal a.s. Dinsdag een muur weer herstellen.

J. Pierink, C47: dakpannen schade achterhuis (+ 200) hersteld. Schuur weer hersteld met oude voorradige pannen.

J. Wessels, C45a: dakpannenschade; met voorradige dakpannen (een paar honderd) weer hersteld.

A.D. Hungerink, C 39: pannenschade op schuur en op huis weer hersteld.

R. te Loo, C49: achterhuis veel pannenschade: gedeeltelijk weer gedicht. Achtergevel boven gedeeltelijk ingedrukt.

J.W. Endeman, C53: stuk muur weer ingemetseld; wat pannenschade weer hersteld.

H.Th. Overkamp, D33: wat pannenschade aan het huis: is weer hersteld. Schade aan de schuur is nog niet hersteld.

G. Temmink, D31: wat pannenschade aan huis en schuur: weer hersteld.

J. Klein Willink, D30: wat pannenschade aan dak van 't huis: weer hersteld met wat oude en nieuwe pannen.

J.J. Groeskamp, D17: wat pannenschade aan het huis; meer op de schuur (+ 300): weer hersteld.

J.W. Brinke, D19: pannenschade aan voor- en achterhuis. Is weer hersteld.

Gebr. Tops, D16 (eigenaar: B. te Brinke op Leppink, Hupsel) pannenschade aan het huis en aan de schuur: weer hersteld. Een klein gedeelte van de schuur is nog open, pannen zijn besteld.

H.C. Baak, D15: groote pannenschade; huis weer gedekt. Schuur en varkenshuis nog gedeeltelijk open. Achterhuis ook nog gedeeltelijk open.

Wed. H.A. Lieftink, D2: veel pannenschade; voorhuis en schuur weer dichtgehangen. Achterhuis grotendeels open.

Wed. Baak: Noodwoning. Zou eerst a.s. Woensdag in aanmerking komen om te beginnen met de bouw (volgens Koeslag). Vraagt of hun eigen timmerman Odink de noodwoning morgen mag komen opzetten."

Niet iedereen meldde zich op het oude gemeentehuis om in aanmerking te komen voor een schadevergoeding. In een rapport van 11 juni van veldwachter Mom over de stand van zaken m.b.t. de herstelwerkzaamheden in Voor-Beltrum en Avest noteerde hij: "H.J. Zemann dacht niet, dat iemand met zoo'n geringe schade nog aangifte durft te doen". Maar later heeft hij dat toch gedaan en kreeg f 12,- uitbetaald voor geleden schade aan gebouwen.

Slechts drie boeren wensten niet in aanmerking te komen voor vergoeding: J.W. Endeman op "Scheper" in Hupsel, G.B. Bouwman op "Hannink" en G. Ooink in Olden Eibergen. In de laatste twee gevallen was de schade van geringe aard.

Anderen, die grote haast hadden met de herbouw, bewandelden de officiële weg, nl. door een voorstel tot herbouw in te dienen bij de gemeente. Dit was bijv. het geval met Papen op "Groot Roerdink", wiens boerderij totaal was verwoest. Tijdens de vergadering van 14 juni te Beltrum werd gevraagd om een zo spoedig mogelijke behandeling van deze bouwaanvraag, maar het Uitvoerend Comité vond dit kennelijk te snel gaan, want de stalverbeteringscommissie moest eerst nog ter zake een onderzoek doen.

Er waren vragen te over op de vergaderingen van 14 juni te Bel-

trum en Eibergen. J.W. Nahuis stelde de vraag, of men al met de herbouw mocht beginnen wanneer het taxatiebedrag bekend zou zijn. Hij kreeg tot antwoord, dat het taxatiebedrag nog niet aangaf, hoeveel hij uitgekeerd zou krijgen. Voorts waren er vragen over de mogelijkheid het huis op een andere plaats te kunnen bouwen (Mentink op de "Klumper", weduwe Te Brinke op "Peppelenbosch" en weduwe Te Nahuis op "Matten"). Verschillenden grepen de mogelijkheid aan, om dan het huis te bouwen op de plaats waar er de meeste grond bij zou liggen. Steeds weer bleek, dat voor iedere herbouw een bouwvergunning nodig was van de gemeente, maar dat voordien de plannen getoetst moesten worden door Kuysten en Meijer. Ook het bedrag waarvoor gebouwd zou gaan worden moest ter goedkeuring worden voorgelegd. Nadat een en ander kritisch was bekeken, zou het Uitvoerend Comité, rekening houdend met allerlei andere gegevens, het uit te keren bedrag vaststellen. Een hele administratieve rompslomp dus, die voor de betrokken boeren en aannemers niet erg duidelijk was.

In de tweede helft van de maand juni werd de schade getaxeerd, nadat de opruimingswerkzaamheden grotendeels achter de rug waren.

Op 6 juli begon het Uitvoerend Comité met zijn beraadslagingen over de schadevergoedingen. Die dag werden de schadevergoedingen voor J. Ketterink, G.J. Klein Kiskamp en G.J. ten Damme vastgesteld. Besloten werd voorts om de schade aan de molen van G.J. Luttikholt in Avest te laten schatten door de Gebroeders Wijnveen, molenmakers te Voorthuizen bij Barneveld.

Tijdens de eerstvolgende vergadering van het Uitvoerend Comité op 12 juli, werd Luttikholt een bedrag van f3000,- toegezegd, op voorwaarde dat hij "ten spoedigste een plan met begroting voor een nieuw te bouwen motormalerij bij het bureau gemeentewerken" in zou dienen.

Deze vergadering werd voor het eerst bijgewoond door de leden van de Vertrouwenscommissie. Verder waren aanwezig: mr. G. Verrijn Stuart, opzichter Geerke, burgemeester Wilhelm en gemeentesecretaris Gurck. Met de ingediende plannen kwamen er problemen aan het licht:

"Indien het mocht voorkomen, dat een verwoeste boerderij feitelijk te groot was voor het bedrijf, dat daarin voor de stormramp werd uitgeoefend, dan zal het bureau gemeentewerken bij het opmaken of beoordelen van een nieuw bouwplan al dadelijk op moeten worden gewezen een kleiner type boerderij te doen bouwen.

Voor het geval herbouw op de oude fundamenten moeilijk is en de herbouw van de vroegere boerderij niet meer zou kosten dan de bouw van een kleiner type passend voor het bedrijf, dan kan heropbouw plaats hebben als de betrokkenen zulks mochten wenschen.

Aanleiding tot het bovenvermelde is geweest de bouw van de boerderij van de Wed. Saaltink, wier oude verwoeste boerderij feitelijk te groot was voor het bedrijf en het gezin."

(Aantekeningen Wilhelm).

Alle plannenmakerij was mooi, als ze maar bleven binnen de regels van het Uitvoerend Comité en de organisaties daarboven.

Tijdens de eerstvolgende vergadering werden een twaalfstal schadevergoedingen toegekend, variërend van f 1000,- tot f 10.000,-. Aangehouden werden de gevallen van de weduwe Saaltink (i.v.m. bovenstaande opmerking van Wilhelm); W. Wolfs, eigenaar van boerderij "de Hoondermaot" (Wilderink) in Olden Eibergen; Prinsen uit Haarlo (eigenaar van de door zijn schoonzoon Luggenhorst bewoonde boerderij "Koerveld" in Olden Eibergen); weduwe J.B. te Brinke en J.H. Geessinck in Avest. In deze gevallen waren er meer inlichtingen nodig. Verder moest er een oplossing gevonden worden voor het grote verschil in taxatie tussen de door Olminkhof benoemde schatters en de taxatie van de officiële taxatiecommissie. J.J.M. Olminkhof uit Wehl lichtte dit als volgt toe:

"Mijn vader was het met de geschatte bedragen van de schade niet eens. Volgens hem moest dit veel hoger zijn. Hij liet de schade door deskundige taxateurs schatten. Deze kwamen inderdaad tot een veel hoger bedrag.

Behalve de schade aan gebouwen, roerende goederen en gewassen, gingen een boomgaard en veel eikenbomen verloren. Vooral de boomgaard was een gevoelig verlies. Mijn grootmoeder had kennis van zaken aangaande de fruit- en groenteteelt en zij had een boomgaard en groentevelden laten aanleggen. Die boomgaard was nu zwaar gehavend. Gelukkig heeft grootmoeder dit niet meer mee hoeven te maken, want zij was in maart 1926 op 75-jarige leeftijd overleden."

In de vergadering van 29 juli werden o.m. schadevergoedingen toegekend voor roerende goederen. Deze bedragen varieerden van f 80,- tot f 400,-. In deze categorie vielen ook landbouwgewassen als rogge, haver e.d., maar uit de schadestaten is slechts één geval bekend waarbij de rogge gedeeltelijk vergoed werd. G. W. Brinke uit Beltrum, K138, had een schade geleden van f 120,-,

maar kreeg slechts f 60,- uitgekeerd. Alleen in dit geval stond er bij vermeld, dat het om rogge ging.

In de gevallen van G.J. Geverink, W.A.F. Groot Zevert en H.J. Pasman werden de reeds toegekende bedragen in de categorie "gebouwen" verhoogd met bedragen variërend van f 600,- tot f 1000,-. Het geval van de boerderij bewoond door G.J.H. Berendse (Avest) werd aangehouden, wellicht omdat er meer inlichtingen nodig waren van de eigenaresse, mej. Weijn uit Groenlo.

Op 4 augustus werd de schadevergoeding voor de weduwe Saaltink vastgesteld. J.H. Payers werd een bedrag toegekend, maar "alleen onder voorwaarde van nieuwbouw".

De toekenningen leken allemaal vlot te verlopen, maar het herstel en de her- of nieuwbouw raakten in het slop. Op 27 augustus maakte burgemeester Wilhelm de volgende notitie over de stand van zaken m.b.t. de herbouw in Voor-Beltrum en Avest:

"Volgens mededeeling van veldwachter Mom wordt er nog niet gebouwd door:

1. A. Luttikholt, K174: heeft wel een gedeelte van zijn woonhuis afgebroken.
2. A.W. Klein Gunnewiek, K176: zet zijn huis op een andere plaats; nog niet begonnen.
3. Borgijink: is bezig met grondwerk.
4. J.H. Paijers, K179.
5. J.B. Luttikholt (Frank), K183.
6. J.B. Boomgaard, H8: schijnt zich niet met het ontwerp-plan te kunnen vereenigen; de aannemer J.Th. Hoitink te Lintvelde L75 zal zich ter zake nog tot het bureau gemeentewerken wenden.
7. J.H. Klein Gebbink, H10.
8. Wed. J.B. te Brinke, H11: Hier zal op een andere plaats worden gebouwd. Heeft zelfs geen schuurtje om binnenkort haar vee te kunnen stallen. Waarom nog niet begonnen?
9. Zoon van wijlen wed. Kimmels, H14, zal op een andere plaats bouwen.
10. G.J. Meekes, H21."

De problemen stapelden zich op. De winter naderde met forse schreden. Het vee moest binnenkort weer op stal. Ook de burgemeester realiseerde zich dat. Bij de betreffende boeren en aannemers liep de irritatie snel op. Opzichter Geerke werd het eerste slachtoffer.

Op 1 september 1927 ontving burgemeester Wilhelm een telegram van de voorzitter van het Uitvoerend Comité met de mededeling, dat laatstgenoemde een onderzoek wilde instellen naar de klachten die hem hadden bereikt over het optreden van opzicht-ter Geerke bij de her- en nieuwbouw in Eibergen. Van Limburg Stirum verzocht de burgemeester daarbij aanwezig te willen zijn. Op 19 september vond het onderzoek plaats, waarvoor een aantal aannemers en boeren waren uitgenodigd:

Aannemer Hilbers, die de boerderij van Bleumink onder handen had, verklaarde, dat Geerke steeds uit de hoogte deed: "je kunt er niet mee praten". Hilbers, die ook de nieuwbouw van de boerderijen van Luttikhoud en Geverinck uitvoerde, meende, dat deze boeren te weinig schadevergoeding kregen. Geerke had volgens hem de schade te laag geschat. Geverinck zelf vertelde de onderzoekscommissie, dat Geerke erg onvriendelijk tegen hem was geweest. Ten aanzien van het bouwplan zou Geerke gezegd hebben: *"Wat meer kost moet je bijbetalen, wat minder kost word je gekort"*. De vader van Hilbers, die de taferelen op erve Geverinck blijkbaar had gadeslagen, had over Geerke gezegd: *"Zoo een pestkop heb ik nog nooit gezien"*.

Aannemer Odink was bezig met de herstelgevallen Langelaar en Slotboom en met de nieuwbouw van de weduwe Baak. Hij dacht, dat Geerke niet geschikt was voor het bouwen van een boerderij: *"de man weet er absoluut niets van"*. Voorts was hij van mening, dat de toegekende uitkering voor de weduwe Baak ontoereikend was. Daarom had hij Geerke verzocht dit aanhangig te maken bij het Uitvoerend Comité, maar daarop had hij een "onheusch antwoord" gekregen.

Ook anderen klaagden over de arrogante houding van de toegevoegde opzichter, zoals de weduwe Saaltink en Meekes. Colenbrander klaagde erover, dat de aannemers maar niet opschoten. Bovendien was Geerke er na de aanbesteding nog niet geweest. De laatste klacht werd ook geuit door aannemer Maas, die voor Olminkhof werkte.

Aannemer Kruidenier, die bezig was met de boerderij van J.H. Sasse in Olden Eibergen, kon van Geerke maar geen uitslag krijgen om te beginnen. Uiteindelijk heeft gemeente-opzichter Hietbrink hem de gevraagde vergunning maar gegeven. Hietbrink, zelf ook aanwezig bij het onderzoek, voegde daar nog aan toe, dat Geerke nimmer op het karwei was geweest.

Tenslotte klaagde aannemer Blankvoort (Hagen), dat hij nog steeds moest wachten op de toekenning van de vergoeding voor het herstel van de boerderij van G. Abbink. Bovendien had hij gebrek aan werkvolk.

Voor J.H. Geerke heeft de kwestie geen nadelige gevolgen gehad, in tegendeel zelfs: in december 1927 kreeg hij de leiding over de hoofdadministratie van het Uitvoerend Comité. Hieruit blijkt wel, dat hij het volle vertrouwen bleef genieten.

Geheel anders verliep het met gemeente-opzichter "Sally" Hietbrink. In de raadsvergadering van 9 augustus 1927 stelde ds. Slot het werk van de gemeente-opzichter i.v.m. diens optreden na de stormramp aan de orde. Slot vond namelijk, dat diens werk wel opwaardering verdiende. De gemeenteraad vond dat ook: verschillende leden gaven te kennen, de gemeente-opzichter door zijn optreden na de stormramp beter te hebben leren kennen en te waarderen. De raad wenste echter deze mooie woorden ook om te zetten in klinkende munt. Burgemeester Wilhelm was het daar mee eens, temeer "omdat is gebleken, dat de salarissen in andere gemeenten van denzelfden omvang als Eibergen beduidend hooger zijn...". Uiteindelijk werd de kwestie buiten de gemeentekas om geregeld, toen het Uitvoerend Comité f 500,- gaf aan Hietbrink als beloning voor zijn extra inspanningen.

De nieuwe boerderij van Tone Klein Gunnewiek op "Höwkert". De oude boerderij stond ten z.w. van Groot Wassink, Ringweg 34. V.l.n.r.: Hein Wolterink (Toeke) met winkelkar, Tone Klein Gunnewiek, Hendrik en Toni Klein Gunnewiek, moeder Grade Klein Gunnewiek - Stevens met op haar arm de kleine Gerrit en, tenslotte, oma Hannemeuje Huivkert.

Boerderij Veldpapen naar het Openluchtmuseum

Een merkwaardige geschiedenis speelde zich na de stormramp af met betrekking tot het door de weduwe Rinders bewoonde boerderijtje "Veldpapen" in Beltrum.

Het was één van de eerste boerderijen op Eibergs grondgebied die getroffen werd door de cycloon. Volgens de lijst van verwoeste en beschadigde huizen was het "gedeeltelijk verwoest", maar niet in die mate, dat nieuwbouw gepleegd moest worden, want de schade werd getaxeerd op f 553,-.

Op 11 juni kreeg veldwachter Mom de opdracht van burgemeester Wilhelm, om een rapport te maken over de vorderingen van de herstelwerkzaamheden in Avest en Voor-Beltrum. Over het huis van de weduwe Rinders noteerde Mom: "geheel hersteld. Windveeren moeten nog worden aangebracht".

Dan is het een poosje stil rond "Veldpapen", althans in de door ons geraadpleegde bronnen.

Uiteindelijk kreeg de weduwe Rinders f 2500,-, "waaronder f 2000,- woningverbetering"! Zo staat het in de taxatie- en toekenningsstaten. Wat was hier aan de hand?

Waar in andere gevallen moeilijk over gedaan werd over de uitkering, daar was hier helemaal geen sprake van. In het gemeentearchief is geen enkel stuk te vinden van hetgeen zich sinds 11 juni rond deze boerderij af heeft gespeeld. De weduwe Rinders is spoedig begonnen aan de bouw van een nieuw huis, want medio december was het huis al onder de pannen en op 23 maart 1928 werd het nieuwe huis bezocht door burgemeester Wilhelm in gezelschap van opzichter Geerke.

De oplossing vonden wij in een andere staat, die vermoedelijk in oktober 1927 opgesteld is. De voorlaatste kolom vermeldde wederom de boven al genoemde f 2500,-. Maar de sleutel van de raadsel stond vermeld in de laatste kolom onder "opmerkingen", namelijk: "Bijbetaling van Ned. Openluchtmuseum f 580,-". En in dit museum is boerderij "Veldpapen" vandaag de dag nog te bezichtigen.

Een stukje oud-Beltrum is dankzij de stormramp en - dat moet ook gezegd - dankzij de organisaties die bij het herstel betrokken waren en die bereid bleken de nieuwbouw grotendeels te vergoeden, zodoende bewaard gebleven voor het nageslacht.

Inmiddels waren in de pers berichten verschenen over het langzame herstel. *De Geldersche Bode* berichtte op 17 september:

"...Men zou zoo denken: na drie maanden kan het heel wat opgeruimd zijn en aan die eenvoudige, oude boerenhuisjes, welke bijna alle slechts uit een groote keuken, een pronkkamer en een ruime, ruwgebouwde schuur bestaan - een enkele maal met een sober bijgebouwtje erbij - is toch niet veel werk. En daardoor valt het te meer op, dat van de totaal verwoeste boerderijen er nog geen enkele weer geheel opgebouwd of zelfs maar bijna hersteld is.

De wederopbouw van de meeste boerderijen is aangenomen werk, het kost hem - indien hij van de herstellingskosten een weinig meebetalen moet - niet meer, indien de arbeiders er langen tijd aan werken, en dus berust hij er in, zonder verzet, dat hij met zijn dikwijls groot gezin in de in der haast in elkaar getimmerde houten woninkjes moet hokken, waar bij warm weer een ondragelijke hitte heerscht en waar in regendagen, het vocht van de wanden droop.

In de buurtschap Beltrum was het al even erg, overal geheel of gedeeltelijk vernielde boerderijen, waar nog weinig aan hersteld is. Vooral aan de geheel vernielde huizen is nog zeer weinig gewerkt. Wel is men overal bezig, maar veel verder dan de eerste laag steenen boven de fundamenteën is men nog niet. En zoo staat de winter voor de deur, terwijl ook den herfst met zijn gewoonlijk talrijke regendagen de metselaars wel niet veel zullen kunnen werken. Maar zoals gezegd, de boer berust er in. 't kumpt wal terechte' zegt hij."

Voor het Comité tot leiding van de Steunactie waren dit soort berichten een gruwel, zeker wanneer het Uitvoerend Comité en zijn ambtenaren (w.o. Geerke) de schuld van het trage herstel in de schoenen geschoven kregen, zoals was gebeurd in een bericht in *Het Vaderland*. Slot, Swildens en Van der Wal lieten het er niet bij zitten. In een ingezonden stuk in *De Maasbode* verweerden zij zich tegen "onjuiste" berichtgeving:

"Indien dan ook in sommige gevallen het herstel niet zoo snel liep, als wel mogelijk ware geweest, moet de oorzaak daarvan niet bij het uitvoerend comité en zijne ambtenaren, maar wel bij de getroffen boeren zelf worden gezocht. (...) Ieder, die in onze streek bekend is met den geest der bevolking, zal beseffen hoeveel moeite het gekost moet hebben om de bevolking tot aanvaarding van de gemeente-

tekeningen te brengen."

De beschuldigingen vlogen over en weer. In oktober kwam het gemeentebestuur in de vuurlinie te liggen. Aanleiding vormde de nieuwbouw van boerderij Kimmels in Avest. Deze boerderij was een bezit van het Gasthuis- en Provisoriefonds van Groenlo. Voorzitter van deze instelling was de Grolse burgemeester Kraakman.

Op 15 oktober schreef Kraakman een brief aan zijn Eibergse collega. Hij verkondigde hierin de mening, dat het gemeentebestuur van Eibergen verplicht was om voor "een noodstalling voor het vee van een Uwer ingezetenen te zorgen". Uit de brief blijkt, dat Kraakman reeds eerder aangedrongen had op een noodstalling voor het vee van Kimmels, doch het had geen resultaat opgeleverd. Hij beschouwde de houding van de gemeente Eibergen in deze zaak als een "onvriendelijke daad tegenover de armen dezer gemeente (= Groenlo, red.), temeer daar zulks moest geschieden wegens onvoldoende behandeling Uwerzijds van de wederopbouw der boerderij". Om zijn woorden kracht bij te zetten, wilde burgemeester Kraakman de hele zaak voorleggen aan het Plaatselijk Steuncomité om te beoordelen "of de kosten door het Comité zullen worden gedragen, waarvan dan openlijk verantwoording zal worden gedaan".

Burgemeester Wilhelm bleef echter bij zijn oude standpunt: het vee van Kimmels zou tijdelijk kunnen worden ondergebracht in de provisorisch te herstellen oude boerderij. Bij de nieuwbouw zou het achterhuis de grootste prioriteit krijgen. Wilhelm stond sterk in zijn schoenen: hij had niets anders gedaan dan de adviezen van Geerke en Kuysten op te volgen. Bovendien bleek Kraakman voor zijn beurt te hebben gesproken, want "dit werd K. (Kraakman, red.) ook aangeraden door den heer Kuysten". Het Uitvoerend Comité nam de kosten van de noodstalling voor zijn rekening.

Een enkeling wilde de oude boerderij weer in de vroegere staat terugbrengen, zoals Boomgaard in Avest. Hij bleek zeer gehecht aan zijn verouderde, nu verwoeste boerderij. Annemer Hoitink "op Scharenborg" had op verzoek van Boomgaard een tekening ingediend voor heropbouw in de vroegere toestand. Maar het Plaatselijk Bouwbureau had een eigen nieuwbouwplan opge maakt dat reeds op 17 augustus was goedgekeurd. Boomgaard wilde daarvan niets weten, zodat de zaak muurvast kwam te zitten. Begrijpelijk was het wel, aangezien het door gemeentewerken opgestelde plan in het geheel niet met Boomgaard was door gesproken! Uiteindelijk kwam er de Vertrouwenscommissie aan te

pas, met als uitkomst, dat er een plan zou worden gemaakt, zonder dat er geld bij zou hoeven. In dit geval was grote haast nodig, want Boomgaard zat nog steeds in een niet waterdichte karreloods. Op 12 december zat hij er nog steeds. Volgens een rapport van Mom, bevroor er het water "ondanks hard stoken".

H.W. te Nijenhuis, timmerman te Eibergen, bouwde de boerderij van zijn schoonvader H. Krebbers. Hij klaagde op 28 oktober, dat hij niet uit de voeten kon met het hem toegezegde bedrag. Zijn prijsopgave was aanmerkelijk hoger. Het gebouw kon volgens hem niet worden herbouwd zoals het voor de stormramp was geweest, want op grond van de bouwverordening zou daarvoor geen toestemming zijn verleend.

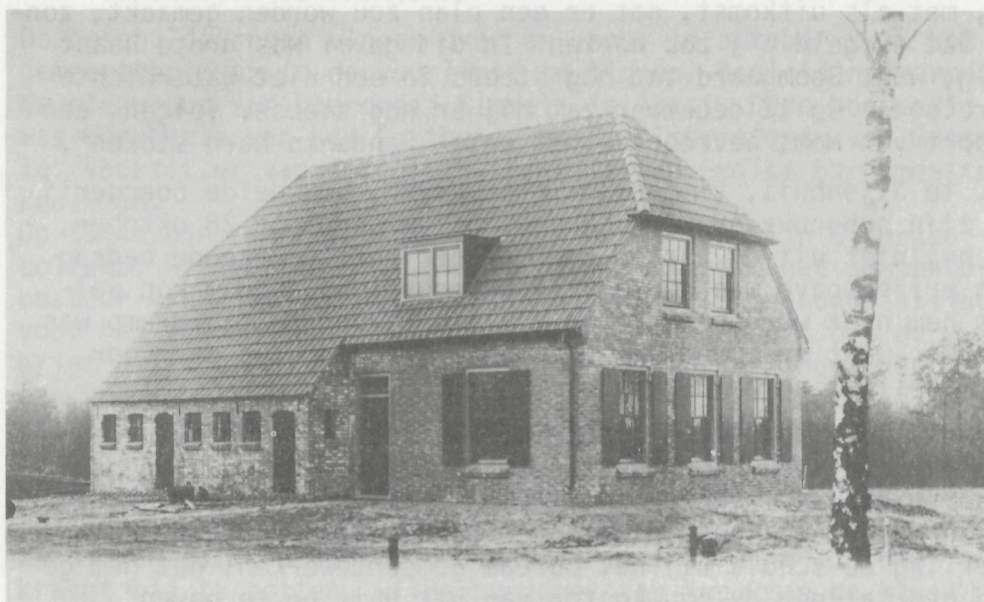
Een soortgelijke situatie speelde G.A. Veldkamp in Voor-Beltrum parten, toen bleek, dat de aannemer de herbouw van de schuur niet had meegerekend in zijn prijsopgave. Veldkamp kon zonder schuur de oogst niet onder dak krijgen. Volgens de aannemer lag de schuld bij het bureau gemeentewerken, dat hem gezegd had "alleen de bouwkosten van het huis op te geven". Veldkamp vroeg om een aanvullende uitkering om de schuur te herbouwen. Het Uitvoerend Comité wilde niet verder gaan dan f 800,- waarmee de totale uitkering ongeveer gelijk was aan het taxatiebedrag.

H. Wennink en A.J. Koier vroegen ook om een tegemoetkoming in de herbouwkosten van hun schuren. In beide gevallen werd de uitkering verhoogd tot ruim boven het taxatiebedrag, maar schijnbaar niet voldoende om de schuren te kunnen herbouwen.

Het vervelende van de hele situatie was, dat de schade aan de schuren wel in het oorspronkelijke taxatiebedrag waren opgenomen, maar dat door de eisen die werden gesteld aan de herbouw van de boerderijen er vaak weinig geld overbleef voor de herbouw van schuren. In gevallen waarin de uitkering gelijk was aan de prijsopgave voor de nieuwe boerderij bleef er al helemaal niets over.

Voor velen bleef er geen andere mogelijkheid over dan de herbouw of herstel uit eigen zak te bekostigen of door een hypotheek af te sluiten.

Dat het herstel zo lang duurde was niet zozeer te wijten aan personen. Het vergde veel overleg en nog meer geduld. Ondanks alle goede bedoelingen lijkt soms de enorme administratieve rompslomp de voornaamste oorzaak van het trage herstel te zijn geweest met al zijn regels voor herbouw/herstel en schadeuitkeringen. Maar men mag ook niet uit het oog verliezen,

Nieuwbouw van de wed. Saaltink aan de Deventer Kunstweg 6 te Hupsel.

De herstellde boerderij van de fam. Stoteler "Kip". De in oude staat herstellde bovenbouw van het woonhuis is duidelijk te onderscheiden.

dat de aannemers hun handen vol hadden en niet alles tegelijk konden herbouwen. Uiteindelijk was het zo, dat maar weinig boeren verzekerd waren of de herbouw uit eigen middelen konden of wilden financieren, waardoor zij afhankelijk werden van en zich min of meer moesten schikken in de beslissingen van het Uitvoerend Comité en de mensen die dit terzijde stonden.

Nog steeds zijn er stemmen te horen die zeggen, dat de uitkeringen destijds veel te laag waren, waardoor niet alles herbouwd kon worden op kosten van het Nationaal Steuncomité. Van meet af aan was het duidelijk, dat de hoogte van de uitkeringen bepaald zouden worden door de som geld die door de diverse hulporganisaties bijeen werd gebracht. De ingezamelde gelden zouden worden beheerd en verdeeld door het Nationaal Steuncomité. Maar de overdracht van het ingezamelde geld wilde niet erg vlotten. In *De Maasbode* van 8 september 1927 legde het Nationaal Steuncomité verantwoording af over de tot dan toe binnengekomen gelden. Volgens penningmeester F.J.M. van Ogtrop was er f 1.078.464,22½ ontvangen, maar:

"Wanneer men bij dit bedrag nog de gelden voegt die door verschillende gemeentebesturen, corporaties, bonden en vereenigingen blijkbaar ontvangen, doch nog niet afgedragen zijn, dan meent het Comité dat het ongeveer over f 1.500.000,- beschikken kan en dat geeft zeker reeds tot groote dankbaarheid aanleiding.

Intusschen zou het Steuncomité gaarne vóór den a.s. winter met zijn bemoeiingen geheel gereed komen en daarvoor is het noodzakelijk, dat het niet bij benadering doch met zekerheid wete, hoever het met de steunverleening binnen billijkheidswijze te stellen perken kan gaan."

Toen dit berichtje in de kranten verscheen, waren in Eibergen de meeste schadevergoedingen al vastgesteld. Doch de gelden bleven binnenstromen. Eind oktober werden een groot aantal schadeuitkeringen alsnog verhoogd, maar niet op grond van de hier genoemde overweging, maar enkele andere. Burgemeester Wilhelm tekende het volgende aan van een onderhoud met ds. Slot in de pauze van de raadsvergadering van 25 oktober:

"Bij de besprekingen van het Uitvoerend Comité te Lichtenvoorde tot herziening van toegekende schadeloosstellingen, zijn de burgemeester van Lichtenvoorde en de beide aldaar werkzame opzichters met hun voorstellen tot verhooging verder gegaan, dan bij de besprekingen met het Vertrouwenscomité was overeengekomen. Die voorstellen

vonden ook steun bij Pastoor Swildens. Ds. Slot is van meening, dat het in verband hiermede voor Eibergen ook gewenscht is nog eens te beraadslagen omtrent mogelijk nog te verhoogen vergoedingen. Dit is te meer gewenscht, omdat het bedrag van f 750.000,- door den Commissaris der Koningin als maximum genoemd, nog lang niet bereikt is. Ds. Slot noemde, meen ik, een som van f 630.000,- reeds toegekende vergoedingen.

De hier genoemde bedragen hadden alleen betrekking op de schadeuitkeringen in de provincie Gelderland. In het Nationaal Steuncomité is blijkbaar een verdeelsleutel afgesproken. Hoe het ook zij, de suggestie van ds. Slot vond een gewillig oor bij de burgemeester en het Uitvoerend Comité. Maar uiteindelijk werd zelfs het bedrag van f 750.000,- niet gehaald. In de rekening van de penningmeester van het Nationaal Steuncomité van november 1928, staat voor Gelderland een bedrag genoteerd van f 703.000,- aan uitgekeerde vergoedingen. Uit dezelfde rekening blijkt, dat er in totaal f 1.979.301,51½ was ontvangen. Uitgegeven werd een bedrag van f 1.132.480,03, zodat er dus in november 1928 een batig saldo was van f 846.621,48½ !

Merkwaardig is het dan te konstateren, dat het Uitvoerend Comité zijn zuinige koers bleef volhouden. In 28 gevallen werden reclames ingediend, die pas op 27 januari 1928 werden behandeld. Daarvan werden er 16 afgewezen. In de meeste gevallen werd gevraagd om de reeds toegekende vergoeding voor gebouwen alsnog te verhogen.

En zo bleven de naweën van de stormramp nog lang merkbaar: in januari 1928 ontstond er wederom onenigheid tussen het Uitvoerend Comité en het Gasthuis- en Provisoriefonds van Groenlo over de herbouw van boerderij Kimmels.

Op 28 januari kwam de mededeling, dat de noodwoningen van de weduwe Baak en Pleiter niet meer in gebruik waren. Walterbos uit Beltrum vroeg het gemeentebestuur om een niet meer in gebruik zijnde noodwoning te kunnen kopen om die als schuur voor zijn kippen te gebruiken (waren ze daar wel goed voor?) Samen met opzichter Geerke bezocht burgemeester Wilhelm op 23 maart de nieuw gebouwde en herstelde woningen in Hupsel en Voor-Beltrum. Bij Avest staat alleen G.J. Meekes (H21) genoteerd.

In de vergadering van het Uitvoerend Comité op 4 april werden de verzoeken van de weduwe Meijer, G.J. Slotboom en J.B. te

Brinke om een hogere vergoeding afgewezen. Tijdens deze vergadering werd ook eindelijk een besluit genomen in de al langer slepende kwestie van de vergoeding voor de beide gemeenteveldwachters. H.J.B. Mom (veldwachter in Beltrum) en J.W. Kammeyer (Eibergen) hadden na de ramp zware taken toebedeeld gekregen buiten de gewone politiediensten om. Mom en Kammeyer vonden, dat ze vanwege deze buitengewone diensten wel in aanmerking mochten komen voor een vergoeding. Daarom hadden ze op 5 november 1927 een brief geschreven aan het Uitvoerend Comité:

"De ondergeteekenden, respectievelijk gemeenteveldwachter te Eibergen en Beltrum, verzoeken bij deze beleefd om voor de zware diensten en werkzaamheden verricht tijdens en na de stormramp daarvoor eenige vergoeding te mogen ontvangen.

Hierbij zij nog opgemerkt dat de dienst per rijwiel moest geschieden over terreinen bezaaid met puin en rommel en wegen welke in een zeer slechten toestand verkeerden, zodat de gebruikte rijwielen minderwaardig zijn geworden. Er van overtuigd zijnde, dat het opgedragen werk met alle spoed en nauwgezetheid is verricht en z.d. ook niet twijfelende of ons eerbiedig verzoek zal worden ingewilligd en teekenen met de meeste hoogachting:

*J.W. Kammeyer
H.J.B. Mom "*

In de kantlijn heeft burgemeester Wilhelm aantekeningen gemaakt over de toestand van de fietsen van de veldwachters. Mom had pas een nieuwe fiets, die vooral lekke banden had opgelopen. Kammeyer had zijn fiets voor het tweede jaar. Beide banden waren stuk en moesten vervangen worden. Ook de ketting moest vernieuwd worden.

Pas na breedvoerig beraad in het Uitvoerend Comité werd op 4 april 1928 besloten om de beide veldwachters ieder f 25,- te geven als "vergoeding rijwielslijtage". Over een vergoeding voor de extra inspanningen buiten de gewone politiediensten om werd niet gesproken. Gemeente-opzichter Hietbrink kwam er veel beter van af.

Tenslotte was er in deze vergadering nog een probleem met de dekzeilen: er waren er 76 aangekocht, maar slechts 55 weer ingeleverd. De veldwachters kregen de opdracht om na te gaan waar de overige dekzeilen gebleven waren.

Nog tot ver in 1929 werd de administratie bijgehouden, al ging het toen nog voornamelijk om kleine rekeningen en de kosten van de administratie zelf. Inmiddels was de "Finantieele Centrale Eibergen" opgeheven.

Het leven hernam langzamerhand zijn gewone gang. De meeste getroffen en zullen allang blij zijn geweest, dat de boel was hersteld of herbouwd.

Wat er gebeurd is met het grote batige saldo van het ingezamelde geld weten we niet, evenmin als een antwoord op de vraag, waarom niet alsnog is besloten om de uitkeringen te herzien in die gevallen waarin de herbouw moest geschieden met geleend geld. Want juist die mensen kregen het extra moeilijk tijdens de crisisjaren die spoedig zouden volgen.

Toelichting

BIJLAGE I: Schadegevallen in de gemeente Eibergen.

Deze zijn per buurtschap geordend. Het bleek een moeilijke opgave te zijn, om alle toenmalige adressen om te zetten in de tegenwoordige adressen, want niet lang na de cycloon is de oude aanduiding herzien. Dit systeem, waarbij de buurtschappen met een letter werden aangeduid, maakte veel later op zijn beurt plaats voor het huidige: straat- of wegnaam + nummer. Na de cycloon zijn een aantal boerderijen verplaatst en zijn er nog een aantal bij gekomen. Dit alles maakte identificatie problematisch. Gelukkig stond bij sommige adressen de boerderijnaam vermeld. Voor andere boerderijen hebben we deze kunnen achterhalen.

De kolom, die de aard van de schade weergeeft, is gebaseerd op schadestaten, die in het gemeentearchief aanwezig zijn.

BIJLAGE II: Overzicht van nieuwgebouwde woningen.

Eibergen behoorde tot de zwaarst getroffen gemeenten. In tegenstelling tot bijv. Neede, betrof het in Eibergen hoofdzakelijk boerderijen, waaraan wel het een en ander verbeterd kon worden. Hier hebben met name de standsorganisaties en de coöperaties (zuivelfabrieken) zich verdienstelijk gemaakt.

Uit staat E. blijkt, dat er in 122 gevallen een bedrag werd toegekend, veel minder dan in Neede (257 gevallen), maar de materiële schade was in Eibergen groter: van de 122 toekenningen waren er maar liefst 51 die een bedrag boven de f 2000,- toegekend kregen.

BIJLAGE III: Behandelde gevallen en toegekende bedragen.

Dat er in Eibergen veel kapitaal vernietigd was, blijkt wel uit de bedragen die bij Eibergen vermeld staan. Hierbij moet echter wel aangetekend worden, dat er bij het aantal gevallen ook waren, die uit meerderen hoofde schade hadden opgelopen, zoals bijvoorbeeld de eigenaren die gebouwschade toegekend kregen, en hun pachters, die een vergoeding voor bijv. schade aan roerend goed toegekend kregen.

Bijlage I: Schadegevallen in de gemeente Eibergen

NAAM	ADRES	AARD VAN DE SCHADE	OPMERKINGEN
<u>V O O R - B E L T R U M :</u>			
Bleumink, G.J.	K 181a	lichte schade aan gebouwen	
Bleumink, J.A.	K 202	verwoest	op "Donderwinkel"
Bleumink, J.A.	K 185	roerend goed	
Bleumink, G.J.	K 162	verwoest	op "De Kemper"
Bogt, G.J. te	K 175	verwoest	op "Koelink"
Borgijink, J.H.	K 178	verwoest	op "Heerdink"; nieuwbouw aan Grolseweg 27
Brinke, G.W.	K 138	roerend goed	
Brinke, J.Th.	K 172	verwoest	op "Gunnink"
Eimers, J.B.	K 181	lichte schade aan gebouwen	
Garstenveld, J.H.	K 159	lichte schade aan gebouwen	
Geverink, G.J.	K 161	verwoest	"Geverink-Bekkeman"
Groot-Severt, W.A.F.	K 171	verwoest	"Hutteman"
Hoitink, J.A.	K 199	lichte schade aan gebouwen	
Klein Gunnewiek, A.W.	K 176	verwoest	"Höwkert"; verplaatst naar Helbargsweg 1
Kolenbrander, G.	K 177	verwoest	"Kölnbrander"
Kolkman, J.A.	K 166	lichte schade aan gebouwen	
Luttikholt, A.	K 174	verwoest	"Wielaker"
Luttikholt, J.B.	K 183	verwoest	"Frankbaas"
Luttikholt, J.H.	K 170	lichte schade aan gebouwen	
Luttikholt, G.J.	K 163	gedeeltelijk verwoest	"Hemsink"
Mentink, J.B.	K 201	verwoest	op "De Klumper"; 150 meter zuidelijker herbouwd
Paiers, J.H.	K 179	verwoest	
Papen, G.A.	K 157	lichte schade aan gebouwen	
Papen, G.J.	K 164	verwoest	op "Baok"
Pasman, J.H.	K 180	gedeeltelijk verwoest	"De Vos"
Plate, J.A. te	K 160	verwoest	"Plate-Bekkeman"

NAAM	ADRES	AARD VAN DE SCHADE	OPMERKINGEN
Reijerink		gewassen	op "Lief tink"
Rinders, wed. J.H.	K 158	lichte schade + roerend goed	"Veldpapen"; overgebracht naar Ned. Openluchtmuseum
Spieker, H.	K 173	verwoest	
Veldkamp, G.A.	K 165	verwoest	"Klein Roordink"; nieuwbouw op dezelfde plaats
Walterbos, wed. J.H.	K 182	verwoest (bovendee! weggerukt)	op "Hellebarg"
<u>A V E S T</u>			
Berendsen, G.J.H.	H 19	verwoest	Mej. Weijn uit Groenlo eigenares
Bogt, J.H. te	H 10	verwoest	"Zandbarg"; J.H. Klein Gebbink pachter
Bogt, J.H. te	H 23	boerderij belangrijk beschadigd	
Boomgaars, J.B.	H 8	verwoest	
Brinke, wed. J.B. te	H 11	verwoest	"Peppelenbosch"
Geesink, A.J. en J.H.	H 16	verwoest	"Huusker"
Geesink, J.A.	H 7	lichte schade aan gebouwen	
Huurneman, J.B.	H 25	lichte schade aan gebouwen	
Kimmels, wed. B.A.	H 14	verwoest	Gasthuis- en Provisoriefonds Groenlo eigenaar; is verplaatst
Klein Gunnewiek, J.H.	H 35a	lichte schade aan gebouwen	
Klein Tuinte, J.B.	H 30	boerderij beschadigd	"Huttert"
Kok, D	H 20	verwoest	
Lepping, J.Th.	H 24	pannenschade	"Porskamp"
Luttikholt, G.J.	H 36	molen verwoest; huis beschadigd	"De Mulder"
Meekes, G.J.	H 21	verwoest	
Nahuis, G.A.	H 71	lichte schade aan gebouwen	
Nahuis, J.D.	H 28	lichte schade aan gebouwen	
Nahuis, H. te	H 33	schade gebouw + pannen	"D'n Buul"
Nahuis, J.H. te	H 12	verwoest	"De Matte(n)"

NAAM	ADRES	AARD VAN DE SCHADE	OPMERKINGEN
Nahuis, J.W.	H 13	grote schade; boomgaard	"Smit-Naosman"
Nijhuis, Th.	H 27	lichte schade aan gebouwen	
Ottink, W.	H 26	schade aan boerderij	op "Groot Buitink"
Spilman, wed. J.H.	H 18	verwoest	"Spilleman"
Starte, A.A. te	H 20a	gedeeltelijk verwoest	Gasthuis- en Provisoriefonds Groenlo eigenaar
Stoteler, J.H.	H 15	verwoest, grote schade boomgaard	"Kip"
Stoverink, mej. A.	H 13	nieuwe jurk verdwenen	Dienstbode bij "Smit-Naosman"
Tuinte, wed. J.A.	H 22	boerderij beschadigd	
Tuinte, J.Th.	H 9	schuur verwoest; pannenschade	"Kamat" ("Kamert")
Zeeman, H.I.	H 29	zeer geringe pannenschade	
Groot Zevert, wed. G.A.	H 35	geringe gebouwschade	
<u>H U P S E L :</u>			
Berentsen, E.J.	C 41a	zeer geringe gebouwschade	
Braak, J.W. ter	C 38/50	zeer geringe gebouwschade	"Alferink"
Brinke, B.A. te	C 51	zeer geringe gebouwschade	"Leppink"
Damme, G.J. ten	C 45d	verwoest	
Endeman, J.W.	C 53	panenschade; gevel	"Scheper"
Groot Kormelink, J.W.	C 52	boomgaard	"Hulzink"
Groot Wassink, B.J.	C 41	belangrijke gebouwschade	"Pasop"
Hofman, G.J.	C 48	panenschade + scheuren	E.L. Hungerink eigenaar
Hungerink, E.L.	C 40	verwoest; grote schade aan bossen	"Scholte Bruinink"
Hungerink, A.D.	C 39	panenschade	E.L. Hungerink eigenaar
Koier, A.J.	C 42	verwoest	"Sniederboer"
Loo, R. te	C 49	gedeeltelijk verwoest	J.W. ter Braak eigenaar
Pierik, J.	C 47	geringe pannenschade	

NAAM	ADRES	AARD VAN DE SCHADE	OPMERKINGEN
Saaltink, wed. J.W.	C 44	verwoest	verplaatst naar overzijde Deventerkunsweg
Wennink, H.	C 43	verwoest	"Sniederboer"
Wessels, J.	C 45a	pannenschade	
Wijk, E. van	C 45	pannenschade	E.L. Hungerink eigenaar
O L D E N E I B E R G E N:			
Abbink, G.	D 81	verwoest	
Alferink, D.	D 3	geringe schade aan gebouwen	
Baak, H.C.	D 15	schuur verwoest; huis beschadigd	op "Hiddink"
Baak, wed. J.C.	D 12	verwoest	"Baok"
Barink, G.J.	D 65	gedeeltelijk verwoest	
Boenders, mej. G.W.	D 53	roerend goed	
Bouwman, G.B.	D 36	zeer geringe schade	"Hannink"; wenst geen vergoeding
Brinke, J.W. te	D 19	geringe schade	"Brinke"
Bruil, G.W.	D 11	gedeeltelijk verwoest	
Dieperink, J.W.	D 86	geringe schade aan gebouwen	
Endeman, B.	D 66	gedeeltelijk verwoest	
Groeskamp, J.J.	D 17	geringe schade	op "Bretveld"
Harbers, B.Th.	D 7	verwoest	"Olde Scholte"; nieuwbouw aan Needseweg
Hasselo, J.W.	D 10	verwoest	"Hasselo-Bos"
Ketterink, J.	D 78	verwoest	eerst herbouwd, later afgebroken i.v.m. pompstation WOG
Klein Kiskamp, G.J.	D 80	verwoest	
Klein Willink	D 30	pannenschade	
Klumpers, J.	D 85	zeer geringe gebouwenschade	
Kolthof, A.J.	D 29	verwoest; opgaand hout	"Kolthof"
Krebbbers, H.	D 79	verwoest	

Bijlage II

c. Overzicht van het aantal nieuwgebouwde woningen.

Gemeente.	Op eigen terrein herbouwd.	Op nieuw terrein gebouwd.	Totaal.
Eibergen	26	8	34
Groenlo	1	—	1
Lichtenvoorde	18	—	18
Neede	29	1	30
Totaal	74	9	83

d. In talrijke gevallen werd verbetering bereikt, zoowel wat de inrichting van de woningen als van de stallen aangaat.

Voor de drie zwaarst getroffen gemeenten gelden de volgende gegevens.

Gemeente.	Verbetering van					
	slaap-vertrekken.	privaten.	drinkwater-voorziening.	stallen voor		
				koelen	paarden	varkens
Eibergen	37	40	16	45	41	48
Lichtenvoorde	21	19	18	21	21	22
Neede	37	37	9	14	7	28

e. De bedragen van de toekenningen loopen sterk uiteen. Uit onderstaanden staat blijkt, hetgeen te verwachten was, dat in de gemeenten met een groot aantal gevallen van gebouwschade, tevens de zwaarste gevallen voorkomen.

Gemeente.	Aantal toekenningen.	Toekenningen beneden f 100	Toekenningen van f 100 tot f 500	Toekenningen van f 500 tot f 1000	Toekenningen van f 1000 tot f 2000	Toekenningen boven f 2000
Millingen	11	8	3	—	—	—
Zevenaar	3	2	1	—	—	—
Angerlo	31	27	2	1	—	1
Lichtenvoorde	90	31	19	8	6	26
Aalten	1	—	1	—	—	—
Groenlo	9	1	5	1	1	1
Eibergen	122	23	25	8	10	51
Neede	257	103	33	19	17	30
Gorssel	35	15	13	—	3	4
Laren (G.)	2	1	1	—	—	—
Putten	—	—	—	—	—	—
Renkum	2	—	—	2	—	—
Arnhem	3	—	2	—	1	—
Totaal	566	221	155	39	33	113

In totaal werden in de verschillende gemeenten 652 gevallen behandeld en is hiervoor steun toegekend volgens onderstaande specificatie.

GEMEENTE.	Gebouwen.				Boomen en boomgaarden.				Roerend goed.				Totaal Bedrag.
	Aantal gevallen.	Afge- wezen.	Toeken- ningen.	Bedragen.	Aantal gevallen.	Afge- wezen.	Toeken- ningen.	Bedragen.	Aantal gevallen.	Afge- wezen.	Toeken- ningen.	Bedragen.	
Millingen . . .	19	9	10	f 570,50	—	—	—	f — —	3	2	1	f 25,—	f 595,50
Zevenaar . . .	6	3	3	" 190,—	6	6	—	" — —	—	—	—	" — —	" 190,—
Angerlo . . .	44	13	31	" 5393,85	—	—	—	" — —	—	—	—	" — —	" 5393,85
Lichtenvoorde . . .	88	10	78	" 186504,19	34	11	23	" 2472,—	62	21	41	" 14713,—	" 203689,19
Aalten . . .	1	—	1	" 339,—	—	—	—	" — —	—	—	—	" — —	" 339,—
Groenlo . . .	12	4	8	" 5715,25	7	2	5	" 645,—	2	1	1	" 60,—	" 6420,25
Eibergen . . .	121	10	111	" 274923,31	35	10	25	" 8599,—	79	21	58	" 12506,—	" 296028,31
Neede . . .	187	8	179	" 129958,41	19	1	18	" 5416,50	175	14	161	" 30397,07	" 165771,98
Gorssel . . .	24	4	20	" 16198,55	41	21	20	" 3853,95	16	7	9	" 1630,—	" 21682,50
Laren . . .	3	1	2	" 235,—	—	—	—	" — —	—	—	—	" — —	" 235,—
Putten . . .	1	1	—	" — —	—	—	—	" — —	—	—	—	" — —	" — —
Renkum . . .	—	—	—	" — —	—	—	—	" — —	3	1	2	" 1100,—	" 1100,—
Arnhem . . .	—	—	—	" — —	—	—	—	" — —	4	1	3	" 1407,—	" 1407,—
Totaal . . .				f 620028,06				f 20986,45				f 61838,07	f 702852,58

Het aantal gevallen is in werkelijkheid minder, dan uit de detaillijsten afgeleid zou kunnen worden, omdat verschillende personen uit meerderen hoofde schade ondervonden.

